

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การประเมินโครงการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบตาม
หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ณ เมืองเฮรา
ภายใต้ความร่วมมือไทย-ติมอร์ เลสเต

จัดทำโดย นางอรุณี ไหม่ม
รหัส 8018

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 8 ปี 2559
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การประเมินโครงการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบตาม
หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ณ เมืองเฮรา
ภายใต้ความร่วมมือไทย-ติมอร์ เลสเต

จัดทำโดย นางอรุณี ไชยม
รหัส 8018

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 8 ปี 2559
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....
(เอกอัครราชทูต. ดร. จิตริยา ปิ่นทอง)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....
(ศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัครเดช ไชยเพิ่ม)
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การประเมินผลโครงการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ณ เมืองเฮรา กรุงดิลี ประเทศติมอร์ฯ เป็นการประเมินโดยวิธีศึกษาเอกสารข้อมูลโครงการแบบเน้นผลรวมสรุปของโครงการ และการสังเกตการณ์จากการมีส่วนร่วม โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินแบบจำลองชิป (CIPP Model) ประกอบด้วยการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการดำเนินงานโครงการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) ที่ประกอบด้วยการประเมิน 2 ด้าน คือ การประเมินผลการดำเนินงาน (Output) และประเมินผลลัพธ์โครงการ (Outcome) นอกจากการประเมินโครงการโดยพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 4 ประการดังกล่าวเพื่อประเมินประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของโครงการแล้ว จะทำการเปรียบเทียบสถานะก่อนการเข้าร่วมโครงการ และหลังการเข้าร่วมโครงการในพื้นที่เกษตรของเกษตรกรนาร่อง ในประเด็นความสอดคล้องกับแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงปัญหาและอุปสรรคโครงการ

โครงการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้กำหนดวัตถุประสงค์ และกิจกรรมโครงการเพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกรในการทำเกษตรแบบผสมผสาน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง บนพื้นฐานการดำเนินงานให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการเรียนรู้วิทยาการใหม่ๆ ตลอดเวลา ใช้ทรัพยากรในฟาร์มให้เป็นประโยชน์ที่สุด มีความตระหนักต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม มีการแบ่งปันต่อชุมชน ซึ่งจะนำพาเกษตรกรให้รอดพ้นจากความยากจน และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาพบว่า โครงการฯ ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานโครงการ โดยนำเสนอแนวทางการทำเกษตรผสมผสาน ควบคู่กับการเลี้ยงสัตว์ และประมง สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม นอกจากนี้ ยังสามารถส่งเสริมให้เกษตรกรบริโภคอาหารหลากหลายมีโภชนาการที่ดี

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานโครงการดังกล่าวมีปัจจัยประเด็นท้าทายหลายประการที่ทำให้ผลลัพธ์โครงการไม่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ (1) เกษตรกรให้ความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของครอบครัว แต่ไม่คำนึงถึงการรักษาสิ่งแวดล้อม และการพึ่งพากันในชุมชน (2) ไม่มีการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ ทำให้ไม่มีความเข้มแข็ง ไม่มีอำนาจในการต่อรองทางด้านการจัดการและการตลาด (3) ไม่ตระหนักถึงการรวมตัวกันเป็นชุมชนเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาสังคม ความยากจน สิ่งแวดล้อม (4) ยังไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ทำให้เกษตรกรไม่มีความมั่นใจในการลงทุน และไม่ให้ความสำคัญกับการรักษาสิ่งแวดล้อม (5) มีวัฒนธรรมอยู่บนพื้นฐานของการรักพวกพ้อง ญาติสนิท จึงทำให้การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ถูกจำกัดเฉพาะในเครือญาติ (6) รัฐบาลไทยสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานโครงการทั้งหมดรวมทั้งวัสดุ อุปกรณ์แก่เกษตรกร จึงยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า เมื่อโครงการสิ้นสุดลงแล้ว เกษตรกรจะสามารถพึ่งพาตนเองได้ (7) เกษตรกรยังต้องการทำการเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้เป็นลำดับแรก ซึ่งขัดแย้ง

กับแนวทางทฤษฎีพอเพียง ที่เน้นการสร้างพื้นฐานของความพอมี พอใช้ในครัวเรือนให้มีความมั่นคงทางอาหารก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่

ประเทศติมอร์ฯ เป็นประเทศที่ผ่านสงครามการต่อสู้ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศมายาวนาน จึงทำให้ปัญหาการพัฒนาประเทศ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การว่างงานและความยากจนยังไม่ได้รับการแก้ไข ประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ในแรงงานภาคเกษตรยังไม่มีความรู้ความสามารถในการเพิ่มผลผลิตและสร้างรายได้ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และด้วยความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้มีข้อจำกัดที่ทำให้ผลลัพธ์โครงการไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง เกษตรกรให้ความสำคัญกับกิจกรรมในมิติเศรษฐกิจ ที่ทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นสูงมาก แต่ยังไม่เห็นความสำคัญของการรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการช่วยเหลือกันและกันในชุมชน ดังนั้น ในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา กับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงต้องใช้เวลาในการสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติแก่กลุ่มเป้าหมายโครงการ และต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของประเทศนั้นๆ รวมถึงสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคนตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำโครงการไปสู่ความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาในระดับนโยบาย คือ (1) ให้มีการพัฒนาเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร เพื่อถ่ายทอดความรู้แก่เจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรติมอร์ฯ และเกษตรกร โดยให้มีการขยายระยะเวลาโครงการ (2) การพัฒนาการผลิตโดยให้ความสำคัญกับการผลิต เพื่อความมั่นคงทางอาหารและรักษาสิ่งแวดล้อม (3) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยสนับสนุน โดยการบริหารจัดการแหล่งน้ำและที่ดินในการทำเกษตร และข้อเสนอแนะในการดำเนินการ คือ (1) จัดเวทีให้ความรู้ความเข้าใจในระบบงานส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทยแก่ผู้บริหารกระทรวงเกษตรและประมงติมอร์ (2) สนับสนุนการสร้างวิทยากรวิชาเฉพาะด้าน (Trainer) ในกระทรวงเกษตรและประมงติมอร์ฯ (3) ให้มีกิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะ ให้แก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับพื้นที่ (Suco Extension) เพิ่มขึ้น (4) ให้ความเข้าใจแนวทางการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติมให้เกษตรกร Alex และฝึกให้เป็นปราชญ์ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ (5) ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการรวมกลุ่มสมาชิกเกษตร (6) ให้มีการติดตามและประเมินผลโครงการร่วมกันสองฝ่าย โดยระบุเป็นลายลักษณ์อักษรในเอกสารโครงการ (7) ให้ฝ่ายติมอร์ฯ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการมากขึ้น และให้เห็นถึงความสำคัญในการเป็นเจ้าของโครงการ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของโครงการ

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคลเรื่องการประเมินโครงการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ณ เมืองเฮรา ภายใต้ความร่วมมือไทย-ติมอร์ เลสเต มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสำเร็จของวัตถุประสงค์โครงการ และกระบวนการในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินโครงการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ต่อไป

รายงานการศึกษานี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจากคณะอาจารย์ที่ปรึกษาภายใต้หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นปี 8 ปี 2559 ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณ เอกอัครราชทูต ดร. จิตริยา ปิ่นทอง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่ท่านได้ให้ความรู้ ความแนะนำ และสละเวลาอันมีค่าในการตรวจสอบเอกสารฉบับนี้ด้วยความเมตตา และขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู และ ผศ.ดร. อัครเดช ไชยเพิ่ม กรรมการที่ปรึกษา ที่ให้คำแนะนำ และตรวจสอบเอกสารด้วยความเมตตา ทำให้เอกสารฉบับนี้มีความสมบูรณ์ และเป็นประโยชน์อย่างสูงสุดในการนำไปพัฒนาแนวทางการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ในลักษณะเดียวกัน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ขอขอบคุณสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศที่เปิดโอกาสให้ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาในหัวข้อดังกล่าว และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการทุกท่านที่อดทน และสละเวลาให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกในการทำรายงานการศึกษาดังกล่าว จนสามารถสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบคุณ นายชยพัทธ์ โกภาวัฒนา ผู้เชี่ยวชาญไทยปฏิบัติงานภายใต้โครงการที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและความเห็น ขอขอบคุณนายชัตติม์ สะแต อาสาสมัครไทย และนางสาวนันนลินท์ บัวทอง ที่ช่วยประสานงานข้อมูลต่างๆ

อรุณี ไหม่ม

สิงหาคม 2559

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฌ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
1.3 คำถามการศึกษา	5
1.4 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา	5
1.5 สมมุติฐานการศึกษา	6
1.6 ประโยชน์ของการศึกษา	6
1.7 นิยามศัพท์	6
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 แนวคิดทฤษฎี	8
2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	15
2.3 สรุปกรอบแนวคิด	18
บทที่ 3 ผลการศึกษา	21
3.1 ข้อมูลทั่วไปพื้นที่โครงการและเกษตรกรนาร่อง	21
3.2 การประเมินผลโครงการ (ปัจจัยนำเข้า ผลผลิต กระบวนการ และผลลัพธ์)	23
3.3 ปัญหาและอุปสรรค	28
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	30
4.1 สรุปผลการศึกษา	30
4.2 สรุปผลสมมุติฐานการศึกษา	32
4.3 ข้อเสนอแนะ	33
บรรณานุกรม	35
ภาคผนวก	36
ก งบประมาณโครงการ	37
ข ภาพการดำเนินงานโครงการ	40
ประวัติผู้เขียน	47

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	สรุปกรอบแนวคิดในการประเมินผลการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านต้นแบบ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ณ เมืองเฮรา ติมอร์	19
ตารางที่ 2	ผลการเบิกจ่ายแยกตามกิจกรรมโครงการ ตามลำดับการเบิกจ่าย	23
ตารางที่ 3	เปรียบเทียบสถานะก่อนการเข้าร่วมโครงการและหลังการดำเนินงาน โครงการในพื้นที่เกษตรของนาย Alex	26

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง	10
----------	--------------------------	----

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา

1.1.1 ภูมิหลัง

สืบเนื่องจากเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยและติมอร์ฯ ได้ร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของรัฐบาลไทยแก่ติมอร์ฯ ต่อมาเมื่อ เมษายน 2552 กรมความร่วมมือระหว่างประเทศและหน่วยงานไทยที่เกี่ยวข้องได้ไปหารือกับฝ่ายติมอร์ฯ เพื่อจัดทำแผนงานความร่วมมือระยะเวลา 3 ปี และได้เริ่มโครงการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น โดยมีกระทรวงเกษตรและประมงติมอร์ฯ และกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศเป็นหน่วยงานดำเนินงานโครงการดังกล่าว ทั้งสองฝ่ายได้ร่วมกันคัดเลือกพื้นที่เมืองเฮรา กรุงดิลี เป็นพื้นที่นำร่อง และได้ดำเนินงานโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 จนถึงปี 2558 (ค.ศ.2011-2015)

ติมอร์ เลสเตมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่าสาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์ เลสเต เป็นประเทศที่ตั้งอยู่บนเกาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นอาณานิคมของประเทศโปรตุเกส ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2063 (ค.ศ. 1520) ภายหลังโปรตุเกสถอนตัวออกจากติมอร์ฯ เมื่อปี พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) ประเทศอินโดนีเซียได้เข้ายึดครองติมอร์ฯ โดยให้เป็นจังหวัดที่ 27 ของประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งต่อมาได้แยกตัวเป็นอิสระและได้รับเอกราชเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 (ค.ศ. 2002) จากนั้นในปี พ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006) เกิดวิกฤตทางการเมืองในติมอร์ฯ มีการต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างฝ่ายที่สนับสนุนรัฐบาลกับฝ่ายต่อต้าน เกิดจลาจลมีผู้เสียชีวิตมากมาย ทำให้องค์การสหประชาชาติเข้าแทรกแซงในการบริหารจัดการโครงสร้างการปกครองและเศรษฐกิจเพื่อทำให้เกิดความมั่นใจว่าการเปลี่ยนผ่านจากการรักษาสันติภาพ (peacekeeping) ไปสู่การสร้างรัฐ (state-building) ที่มั่นคง สันติ และมีพัฒนาการ เป็นไปอย่างราบรื่นจนถึงปี พ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009)

การเป็นประเทศเกิดใหม่ที่ต้องเผชิญกับความรุนแรงและการต่อสู้ทางการเมืองส่งผลให้ติมอร์ฯ มีปัญหาขั้นมูลฐานเช่นเดียวกับประเทศด้อยพัฒนาอื่นๆ ในการส่งผู้เชี่ยวชาญไทยไปสำรวจพื้นที่ เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานก่อนเริ่มดำเนินงานโครงการเพื่อกำหนดแผนงาน/กิจกรรมโครงการ การสำรวจพื้นที่ดังกล่าวมีข้อค้นพบ ดังนี้

ชุมชนในเมืองเฮราเป็นชุมชนที่อพยพมาจากหลายพื้นที่ มีภาษา วัฒนธรรม และความเชื่อที่แตกต่างกัน ทำให้ความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรในชุมชนมีสูง ภาษาที่ใช้สื่อสารเป็นภาษาท้องถิ่นของแต่ละแหล่งที่อพยพมา และภาษาเตตุม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีผลผลิตในการเพาะปลูกต่ำและรายได้น้อย ชุมชนมีความยากจน มีกำลังซื้อน้อยและมีการลักลอบค้า การเกษตรน้อยอย่างกว้างขวาง จำนวนผู้อ่านออกเขียนได้มีจำกัด ความชำนาญในการดำเนินธุรกิจการค้า การเกษตรน้อย

สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่เมืองเฮรา เป็นพื้นที่ที่ค่อนข้างขาดความสมบูรณ์ สภาพดินเป็นทราย ไม่อุ้มน้ำ อากาศแห้งแล้ง จึงทำให้ดินขาดน้ำ มีปัญหาในการเพาะปลูก ชุมชนจะใช้น้ำฝนเป็นแหล่งน้ำหลักในการทำการเกษตร ไม่มีการเก็บกักน้ำฝนไว้ใช้ในช่วงหน้าแล้ง มีการขุดบ่อน้ำตื้นเพื่อใช้เครื่องสูบน้ำขึ้นมาใช้ในช่วงแล้ง

ระบบการปลูกพืชในรอบปี ส่วนใหญ่มีการปลูกพืชเพียง 1 ครั้ง ได้แก่ การทำนา และมีการปลูกผักหลังทำนาบ้าง เกษตรกรทำการปลูกพืชในระบบพืชเชิงเดี่ยว (Mono Crop) มีวิธีการเพาะปลูกในลักษณะพื้นบ้านเกษตร ทำตามประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมาในอดีต เช่น การปลูกพืชไม่เป็นแถวเป็นแนว ไม่มีการกำจัดวัชพืช ไม่นิยมใช้วัสดุคลุมดิน การใช้ปุ๋ยเคมี และการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น

การตลาด เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรแล้วจำหน่ายโดยตรงแก่พ่อค้า ไม่มีการดำเนินกิจกรรมในรูปกลุ่มเกษตรกร

การพัฒนาโครงการหมู่บ้านต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ณ เมืองเฮรา ได้เริ่มขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้/หมู่บ้านต้นแบบ เพื่อยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ด้านส่งเสริมเกษตรของติมอร์ฯ ให้สามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการผลิตพืชตามแนวทางดังกล่าวให้แก่เกษตรกรอื่นๆ ต่อไป

แผนการดำเนินงานโครงการประกอบด้วย (1) การพัฒนาบุคลากรของกระทรวงเกษตรติมอร์ฯ (2) การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยี (3) การให้ความรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยีการทำเกษตรพอเพียง (4) การให้ความรู้เรื่องการส่งเสริมการเกษตร

กิจกรรมการดำเนินงานโครงการคือ (1) การส่งผู้เชี่ยวชาญ และอาสาสมัครไทยเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่โครงการร่วมกับเกษตรกร และเจ้าหน้าที่เกษตรติมอร์ฯ เพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตร (2) การจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่เกษตรติมอร์ฯ ในรูปของการฝึกอบรม และดูงาน (3) การส่งเสริมเกษตรกรดำเนินกิจกรรมภายในศูนย์เรียนรู้ (4) การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตร

1.1.2 ความสำคัญของปัญหา

โครงการดังกล่าวเป็นโครงการแรกภายใต้การดำเนินงานของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศที่ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา กับต่างประเทศ โครงการดังกล่าวได้สิ้นสุดระยะเวลาโครงการเมื่อปี พ.ศ. 2558 และยังไม่มีการประเมินผลความสำเร็จโครงการ

จากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจในประเทศไทยปี พ.ศ. 2540 ประชาชนชาวไทยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ประชาชนชาวไทย โดยทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในหลายโอกาส ดังนี้

พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต วันพฤหัสบดีที่ 4 ธันวาคม 2540 ความว่า

"...ความจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมอย่างนี้ว่า การจะเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่ง บางอย่าง que ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขาย ในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่างๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัยคนอื่นเขาต้อง มีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเป็น เศรษฐกิจการค้าไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลยรู้สึก ว่าไม่หรูหรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้..."¹

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันศุกร์ที่ 4 ธันวาคม 2541 ความว่า

"...มีพอเพียงพอกินนี้ ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกินก็ใช้ได้ พอเพียงนี้หมายความว่า มีกินมีอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ก็ทำให้มีความสุขถ้าทำได้ ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจหรือระบบพอเพียง ได้แปลพอเพียงนี้ คือ ตอนที่พูดพอเพียง แปลในใจแล้วก็ได้พูดออกมาด้วยว่าจะแปลเป็น Self-sufficiency ถึงได้บอกว่าพอเพียงแก่ตนเอง แต่ความจริงเศรษฐกิจพอเพียงนี้กว้างขวางกว่า Self-sufficiency ซึ่ง Self-sufficiency นี้ หมายความว่าผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง ที่อื่นเขาแปลจากภาษาฝรั่งกันว่าให้ยืนบนขาตัวเอง คำว่ายืนบนขาตัวเองนี้ มีคนบางคนเขาพูดว่า ขอบกล ใครจะมายืนบนขา คนอื่นมายืนบนขาเรา เราก็โกรธ แต่ตัวเอง ยืนบนขาตัวเองก็หกล้มอันนี้ก็เป็นความคิดที่มันอาจจะเฟื่องไปหน่อย แต่ว่าเป็นตามที่เขาเรียกว่ายืนบนขาของตัวเอง หมายความว่า 2 ขาของเรายืนบนพื้นให้อยู่ได้ไม่หกล้ม ไม่ต้องไปขอยืมขาคนอื่นมาใช้เพื่อที่จะยืนอยู่ แต่ว่าพอเพียงนี้มีความหมายกว้างกว่า ยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่า พอก็เพียงพอเพียงนี้ก็พอ คนเราถ้าพอในความต้องการมันก็มีควมโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ไม่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็ออยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมากอาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พุดจากก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียงพูดเหมือนว่าจะอวดตัวว่าเก่ง แต่ว่าตกใจตัวเอง ว่าที่พูดไปใช้งานได้ จึงมาสรุปเป็นทฤษฎีใหม่ และเมื่อเป็นทฤษฎีใหม่ก็ให้ไปทำมูลนิธิชัยพัฒนา แล้วเขียนข้างใต้ว่าเป็นทฤษฎีใหม่ เป็นของมูลนิธิชัยพัฒนานั้น ต่อมาคนก็ได้เห็นอันนี้ว่าใช้ได้ แล้วก็ไปปฏิบัติที่ที่แห่งแล้ง นี่ก็เคยเล่าให้ฟังแล้วที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ก็ได้ผลดี ที่ตรงนั้น 12 ไร่ ปีหนึ่งเขาก็มีข้าวกิน ที่ไปเยี่ยมไม่มีข้าวกิน มีเพียงไม่กี่เม็ดต่อรวง เมื่อชาวบ้านแถวนั้นเห็นว่าดี ก็ขอให้ช่วย ปีต่อไปก็เป็น 10 ไร่ ปีต่อๆ ไปก็เป็น 100 เป็น 200 และ ขยายออกไปในภาคอื่น ก็ด้วยเป็นการปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ก็ได้ผล แล้วก็เมื่อเป็นทฤษฎีใหม่นี้ ก็มาเข้าเป็นเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง ก็คนที่ทำนี้ต้องไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ฟุ้งเฟ้อ แล้วเขียนไว้ในทฤษฎีนั้นว่า ลำบากเพราะว่าผู้ปฏิบัตินี้ต้องมีความเพียร และต้องอดทนไม่ใช่ว่าทำได้ทุกแห่ง

¹ ที่มา: ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ, <http://www.sufficiencyeconomy.org>.

ต้องเลือกที่และค่อยๆ ทำไปก็จะสามารถที่จะขยายความคิดของทฤษฎีใหม่นี้ไปได้โดยดัดแปลงทฤษฎีนี้แล้วแต่สถานที่แล้วแต่สภาพของภูมิประเทศ อันนี้ถึงบอกว่า เศรษฐกิจพอเพียง หรือ ทฤษฎีใหม่ นี้ 2 อย่างนี้จะนำความเจริญแก่ประเทศได้ แต่ต้องมีความเพียร แล้วต้องอดทน ต้องไม่ใจร้อน ต้องไม่พุดมาก ต้องไม่ทะเลาะกัน ถ้าทำได้โดยเข้าใจกัน เชื่อว่าทุกคนจะมีความพอใจได้..."²

หลักการที่สำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือความเรียบง่ายดังที่ได้ทรงใช้คำว่า “Simplify” หรือ “Simplicity” จะต้องเรียบง่ายไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน ทั้งในแนวความคิดและด้านเทคนิควิชาการจะต้องสมเหตุสมผล ทำได้รวดเร็ว และสามารถแก้ไขปัญหาให้ก่อประโยชน์ได้จริง ตลอดจนมุ่งไปสู่วิถีแห่ง การพัฒนายั่งยืน (Sustainability) อีกด้วย ซึ่งต่อมาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ทรงพระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทยได้รับการเชิดชูสูงสุดจากองค์การสหประชาชาติ (UN) โดยนายโคฟี อันนัน ในฐานะเลขาธิการองค์การสหประชาชาติในขณะนั้น ได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล The Human Development Lifetime Achievement Award แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 และได้มีปาฐกถาถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศ โดยที่องค์การสหประชาชาติได้สนับสนุนให้ประเทศต่างๆ ที่เป็นสมาชิก 166 ประเทศยึดเป็นแนวทางสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

เมื่อปี พ.ศ. 2543 ประเทศไทยและประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวม 189 ประเทศได้รวมตัวกันในการประชุมองค์การสหประชาชาติที่มหานครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และเห็นพ้องต้องกันในการตั้ง เป้าหมายการพัฒนาทั้งในระดับชาติและระดับสากลที่ทุกประเทศจะดำเนินการร่วมกันให้ได้ภายในปี พ.ศ. 2558 โดยเป้าหมายดังกล่าวเรียกว่า เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ หรือ Millennium Development Goals (MDGs) อันประกอบไปด้วย 8 เป้าหมายหลัก ระยะเวลา 15 ปีผ่านมา เป้าหมายแห่งสหัสวรรษทั้ง 8 ข้อ ได้สิ้นสุดลง โดยประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในหลายประเทศ และบางประเทศก็ไม่ประสบความสำเร็จ และเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนา องค์การสหประชาชาติจึงได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาขึ้นใหม่โดยอาศัยกรอบความคิดที่มองการพัฒนาเป็นมิติของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้มีความเชื่อมโยงกัน เรียกว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) ซึ่งจะใช้เป็นทิศทางการพัฒนา ในอีก 15 ปีข้างหน้า ตั้งแต่ กันยายน 2558 ถึง สิงหาคม 2573 โดยประกอบไปด้วย 17 เป้าหมาย

ประเทศไทยได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานกลุ่ม 77 ณ นครนิวยอร์ก ในวาระปี 2559 โดยมีนโยบายที่จะใช้เวทีดังกล่าวในการเผยแพร่แนวทางการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อส่งเสริมการอนุวัติวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (Sustainable Development Goals: SDGs)

โครงการความร่วมมือไทย-ติมอร์ เป็นโครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ได้นำแนวทาง ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินงานโครงการ โดยโครงการได้สิ้นสุดเมื่อปี 2558 และยังไม่มีการประเมินผลความสำเร็จโครงการ ซึ่งหากโครงการดังกล่าวมีผลการดำเนินงานที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ก็น่าจะสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีในการเผยแพร่

² ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), <http://www.rdpb.go.th/RDPB>.

โครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ต่อไป

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะประเมินโครงการความร่วมมือไทย-ติมอร์ฯ ในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานโครงการ เพื่อให้ทราบถึงความสำเร็จ อุปสรรค และปัญหาของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในโครงการความร่วมมือที่ติมอร์ฯ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษากระบวนการในการดำเนินงานโครงการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ณ เมืองเฮรา กรุงดิลี ประเทศติมอร์ฯ

1.2.2 เพื่อประเมินผลการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานโครงการ

1.2.3 เพื่อทราบปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปปรับปรุงการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา กับต่างประเทศ ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การดำเนินงานของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศให้มีประสิทธิภาพ

1.3 คำถามการศึกษา (Research Question)

1.3.1 การดำเนินงานโครงการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้อย่างไร

1.3.2 การประเมินผลโครงการ โดยเปรียบเทียบผลก่อนการดำเนินงานโครงการ และหลังการดำเนินงานโครงการเป็นอย่างไร

1.3.3 รูปแบบการดำเนินงานโครงการสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับประเทศอื่นๆ ต่อไปได้หรือไม่ อย่างไร

1.4 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้ มีขอบเขตการศึกษาประเมิน ประกอบด้วย

1) ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระ การนำแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในกระบวนการดำเนินงานโครงการ 4 ด้าน คือ

(1) ด้านปัจจัยนำเข้า (Inputs) คือทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร ผู้เชี่ยวชาญ อาสาสมัคร อุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ และความเหมาะสมในการคัดเลือกหมู่บ้านและเกษตรกร

(2) ด้านกระบวนการดำเนินงานโครงการ (Process) เช่น กลไกในการบริหารงานโครงการ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานโครงการ

(3) ผลผลิต (Outputs) ผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมโครงการทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ

(4) ผลลัพธ์ (Outcomes) คือ ผลที่เกิดขึ้นภายหลังการดำเนินกิจกรรมโครงการ

2) ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการประเมินโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ณ เมืองเฮรา กรุงดิลี ประเทศติมอร์ฯ เพื่อศึกษาความสำเร็จของวัตถุประสงค์ของโครงการ

3) ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย เป็นเกษตรกรนาร่อง ชื่อ นาย Alex Ruas Hornni)

1.4.2 วิธีการศึกษา (Research Methodology)

เป็นการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บันทึก อินเทอร์เน็ต และเอกสารเผยแพร่ต่างๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูล และใช้เป็นแหล่งอ้างอิงเพื่อเขียนรายงาน และสรุปรายงานการวิจัย

1.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรวมทั้งวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาบรรยายสรุปให้เห็นถึงลักษณะของประเด็นเรื่องที่จะศึกษาในลักษณะการเปรียบเทียบผลก่อนการดำเนินงานโครงการและหลังการดำเนินงานโครงการ เพื่อให้ทราบว่าการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่โครงการ และเกษตรกร Alex ที่สอดคล้องตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร

1.5 สมมุติฐานการศึกษา

โครงการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบ ตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีการประยุกต์แนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินงานโครงการ แต่มีอุปสรรคที่ทำให้ผลลัพธ์โครงการไม่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.6 ประโยชน์ของการศึกษา

1.6.1 ได้ทราบผลการดำเนินงานโครงการที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ อย่างไร

1.6.2 ได้ทราบว่าจะสามารถนำรูปแบบการดำเนินงานโครงการที่ติมอร์ฯ มาเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ได้หรือไม่

1.7 นิยามศัพท์

หมู่บ้านต้นแบบของโครงการ คือ พื้นที่และเกษตรกรที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นกลุ่มเป้าหมาย และพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินโครงการนาร่อง โดยในที่นี้ จะหมายถึง เกษตรกรที่ชื่อว่า Alex และพื้นที่เป้าหมาย คือ พื้นที่การเกษตรของ Alex ในเมืองเฮรา กรุงดิลี ประเทศติมอร์ฯ

รูปแบบการดำเนินงานโครงการ หมายถึง แบบอย่าง หรือตัวอย่างการดำเนินงานโครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนา กับประเทศกำลังพัฒนาโดยใช้แนวทางตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และสามารถพัฒนาต่อยอดให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

การดำเนินโครงการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำเนินงานเกษตรแบบผสมผสาน บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง ความมีเหตุมีผล และมีแนวทางในการลดความเสี่ยงต่อผลกระทบ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง โดยนำความรู้ที่ได้รับ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการ รวมทั้งมีการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้มีความอดทน มีความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ สร้างความสมดุล ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

การประเมินปัจจัยนำเข้า หมายถึง การประเมินความเหมาะสมของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จโครงการ คือ คุณสมบัติผู้เชี่ยวชาญ อาสาสมัคร ระยะเวลาโครงการ วัสดุอุปกรณ์ และพื้นที่โครงการ

การประเมินด้านกระบวนการ หมายถึง การประเมินความเหมาะสมของการเตรียมความพร้อม การจัดระบบการถ่ายทอดความรู้ การเรียนรู้ การจัดกิจกรรม การประสานงาน การติดตามผล กิจกรรม และการสร้างเครือข่ายและการขยายผล

การประเมินด้านผลผลิต หมายถึง การประเมินผลผลิตของกิจกรรมโครงการ การปฏิบัติงานของผู้เชี่ยวชาญ ผลผลิตการเกษตร วิธีการทำเกษตรของเกษตรกร การถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร และเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การประเมินผลลัพธ์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของครอบครัวเกษตรกร Alex และแนวทางการดำเนินงานเกษตร ระหว่างสถานการณ์ก่อนการดำเนินงานโครงการ และภายหลังโครงการสิ้นสุด

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินงานศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอสาระ ดังนี้

1. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. ระบบเกษตรผสมผสาน
3. รูปแบบการประเมินผลแบบ CIPP Model
4. โครงการพัฒนาการเกษตร โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
5. เอกสารโครงการหมู่บ้านต้นแบบฯ

2.1 แนวคิดทฤษฎี

2.1.1. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทาง การดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ เป็นปรัชญาชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา ความพอเพียงหมายถึง การพึ่งพาตัวเองได้ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร

มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี³

2.1.1.1 แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความอดทน และคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจ และการกระทำซึ่งมีค่านิยมที่สรุปเป็นภาพรวม ดังนี้

1) ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็น และเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และสามารถพึ่งพาตนเองได้

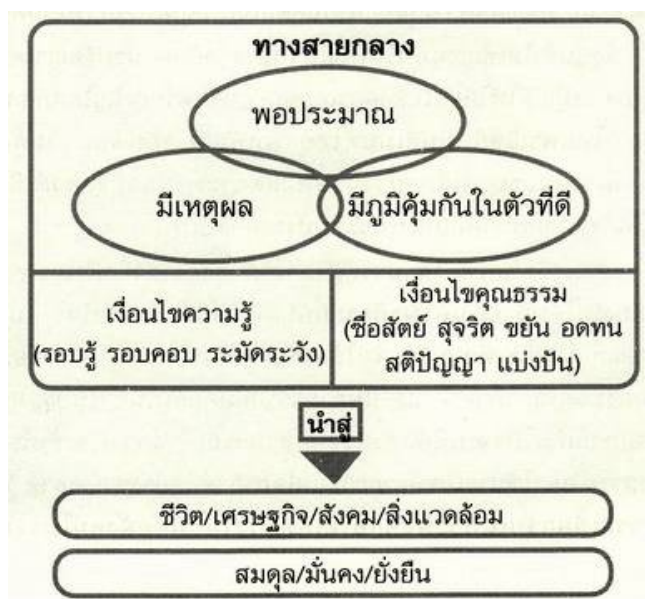
2) ความมีเหตุผล (Reasonableness) หมายถึง การตัดสินใจ ดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรมจรรยา และวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบรู้และรอบคอบ

3) ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (Self-immunity) หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่

4) เงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การตัดสินใจ และการกระทำเป็นไปพอเพียง จะต้องอาศัยทั้งคุณธรรมและความรู้ ดังนี้

5) เงื่อนไขคุณธรรม (Moral) ที่จะต้องสร้างเสริมให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วย ด้านจิตใจ คือการตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และด้านการกระทำ คือมีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

6) เงื่อนไขความรู้ (Knowledge) ประกอบด้วยการฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบ และความระมัดระวังที่จะนำความรู้ต่างๆ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และในชั้นปฏิบัติ

ภาพที่ 1 แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวความคิดหลักของปรัชญานี้ คือ การชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนในมิติต่างๆ เป็นการดำเนินตามทางสายกลางก้าวทันต่อโลก โดยปรัชญาใช้ได้ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ประเทศ เป็นการมองโลกในลักษณะที่เป็นพลวัต มีการเปลี่ยนแปลง มีความไม่แน่นอนและมีความเชื่อมโยงกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นการปฏิบัติที่มุ่งผลทั้งระยะสั้นและระยะยาว

จากรูปสรุปโครงสร้างของปรัชญาชี้ว่า ความพอเพียงเป็นทั้งผลและวิธีการ (End and mean) จากการกระทำโดยผลที่คาดว่าจะได้รับคือ การพัฒนาที่สมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยมีความสมดุลในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันวิธีการตามความพอเพียงเป็นความสมดุลของการกระทำ ทั้งเหตุและผลจะนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนา ภายใต้อัตลักษณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

2.1.1.2 หลักของความพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง ความพอเพียง ดังนี้

- 1) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
- 2) จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่รู้จักพอจะรัก

คนอื่นไม่เป็น

3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น ทำเกษตรผสมผสาน ได้ทั้งอาหารและสิ่งแวดล้อม

4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้เช่น ปัญหาสังคม ความยากจน สิ่งแวดล้อม

5) ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่องอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง เพราะวัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย เศรษฐกิจควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากรากฐานทางวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง

6) มีความมั่นคงพอเพียง ทำให้เกิดความสุขอบอุ่น มีกำลังใจในการดำเนินชีวิต ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงไปมาอย่างกะทันหันจนรับไม่ได้ สุขภาพจิตเสีย เครียดรุนแรงจนคิดฆ่าตัวตาย หรือหันไปสู่อายมุข

สุเมธ ตันติเวชกุล (2549: 39-45) ได้อธิบายถึง เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอยู่เหนือกว่าเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของตะวันตก ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องวัตถุที่เป็นรูปธรรม เช่น เงิน ทรัพย์สิน กำไร ไม่เกี่ยวกับเรื่องจิตใจซึ่งเป็นนามธรรม แต่เศรษฐกิจพอเพียงมีขอบเขตกว้างขวางกว่าเศรษฐกิจ นายทุนหรือเศรษฐกิจธุรกิจ เพราะครอบคลุมถึง 4 ด้าน คือ

1) มิติด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน ให้มีความขยันหมั่นเพียร ประกอบสัมมาอาชีพเพื่อให้พึ่งตนเองได้ให้พ้นจากความยากจน การปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ตามแนว พระราชดำริเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้ช่วยให้เกษตรกรจำนวนมากมีรายได้ เพิ่มสูงขึ้น และมีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่สภาพพ้นจากการเป็นหนี้และความยากจน สามารถ พึ่งตนเองได้ มีครอบครัว ที่อบอุ่นและเป็นสุข

2) มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มที่ตัวเองโดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคง โดยเริ่ม จากใจที่รู้จักพอเป็นการปฏิบัติตามทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา

3) มิติด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือ เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดย ปราศจากการเบียดเบียนกัน การเอารัดเอาเปรียบกัน การมุ่งร้ายทำลายกัน

4) มิติด้านวัฒนธรรม วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิต (way of life) ของประชาชน เศรษฐกิจพอเพียงมุ่ง ให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาส ของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้เป็นสินเกิดการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นปัญหาสังคมที่ ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่งที่เป็นบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ

2.1.2 ระบบเกษตรผสมผสาน (Integrated Farming System)

คือระบบการเกษตรที่มีการเพาะปลูกพืชหรือการเลี้ยงสัตว์ต่างๆ ชนิดอยู่ในพื้นที่เดียวกันภายใต้การเกื้อกูล ประโยชน์ต่อกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยอาศัยหลักการอยู่ร่วมกันระหว่างพืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อมการอยู่ร่วมกันอาจจะอยู่ในรูปความสัมพันธ์ระหว่างพืชกับพืช พืชกับสัตว์ หรือสัตว์กับสัตว์ก็ได้ ระบบ เกษตรผสมผสานจะประสบผลสำเร็จได้ จะต้องมีการวางรูปแบบ และดำเนินการ โดยให้ความสำคัญต่อกิจกรรม แต่ละชนิดอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม มีการใช้แรงงาน เงินทุน ที่ดิน ปัจจัย การผลิตและทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนรู้จักนำวัสดุเหลือใช้จากการผลิตชนิดหนึ่งมาหมุนเวียนใช้ประโยชน์กับ

การผลิตอีกชนิดหนึ่งหรือหลายชนิด ภายในไร่นาแบบครบวงจร ตัวอย่างกิจกรรมดังกล่าว เช่น การเลี้ยงไก่ หรือสุกรบนบ่อปลา การเลี้ยงปลาในนาข้าว การเลี้ยงผึ้งในสวนผลไม้ เป็นต้น

2.1.2.1 หลักการดำเนินงานที่สำคัญ 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 เน้นการพัฒนาที่ตัวเกษตรกรให้เป็นผู้ริเริ่มคิดเอง ทำเองจนในที่สุดสามารถพัฒนาไปในทิศทางที่พึงตนเองได้ และจะเป็นผู้กำหนดแผนการผลิตของตนเอง

ประการที่ 2 แผนการผลิตของเกษตรกรจะปรับเปลี่ยนจากการผลิตพืชเดียวมาทำการเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งรวมถึงการผลิตไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ดอก ไม้ประดับ การเลี้ยงสัตว์ และการประมง โดยคำนึงถึงกับทรัพยากรของพื้นที่นั้นเป็นหลัก

2.1.2.2 ปัจจัยและความสำเร็จ ของระบบเกษตรผสมผสาน มีดังนี้

1) ด้านการวางแผนการผลิต

(1) ต้องมีพื้นที่ถือครองของตนเอง การเช่าที่ดินจากผู้อื่นมาดำเนินการ เมื่อดำเนินการไประยะหนึ่งแล้วอาจจะถูกบอกเลิกเช่าได้

(2) ต้องทราบข้อมูลพื้นฐานภายในฟาร์มของตนเองเป็นอย่างดี ได้แก่ ข้อมูลทางด้านลักษณะพื้นที่ ดิน แหล่งน้ำ ซึ่งนับว่ามีความสำคัญ จะสามารถช่วยในการวางแผนภายในฟาร์มได้อย่างถูกต้อง

(3) ต้องมีความรู้และประสบการณ์ในด้านเทคโนโลยีการผลิตพืชหลายชนิด เช่น ข้าว พืชไร่ ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก การเพาะเห็ดเศรษฐกิจ การปศุสัตว์ และการประมง ถ้าขาดความรู้ในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง จำเป็นต้องหาความรู้ เพิ่มเติม

(4) ต้องมีทุนเริ่มต้นและทุนหมุนเวียนภายในฟาร์มพอสมควร

(5) ต้องเป็นผู้มีความมานะอดทน ขยันขันแข็ง และมีแรงงานที่พอเพียง เหมาะสมกับกิจกรรมภายในฟาร์ม ทั้งนี้เพราะ การทำการเกษตรจะเห็นผลสำเร็จได้ต้องใช้เวลาและประสบการณ์ในการแก้ปัญหา ซึ่งจะมีอยู่ตลอดเวลาและสามารถปรับเปลี่ยนแผนได้ตลอดเวลา เพื่อให้แก้ปัญหาได้ทันเหตุการณ์

2) ด้านการจัดการ

(1) เป็นผู้มีความสามารถจัดการวางแผนการใช้แหล่งน้ำที่มีอยู่ในการผลิตพืชชนิดต่างๆ การเพาะเลี้ยงเห็ดเศรษฐกิจ การปศุสัตว์ และการประมง ได้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ดิน ทุน แรงงาน รวมทั้งการตลาด ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีรายได้อย่างเพียงพอ เกษตรกรควรจะมีการจัดทำบัญชีฟาร์ม เพื่อแสดงรายรับ-รายจ่ายภายในฟาร์ม

(2) เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ จัดการเทคโนโลยีสำหรับการผลิตพืชชนิดต่างๆ มีการนำสิ่งเหลือใช้ภายในฟาร์มมาใช้ประโยชน์ที่ โดยจะส่งผลให้ต้นทุนการผลิตลดลง การใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ผลิตผลที่ปลอดภัยจากสารพิษ ซึ่งจะนำไปสู่ระบบการเกษตรที่ยั่งยืน

2.1.2.3 ประโยชน์ที่ได้รับของระบบเกษตรผสมผสาน

1) ลดความเสี่ยงจากความแปรปรวนของสภาพลม พายุ ฟ้าผ่า

2) ลดความเสี่ยงจากความผันแปรของราคาผลผลิต

3) ลดความเสี่ยงจากการระบาดของศัตรูพืช

- 4) ช่วยเพิ่มรายได้และกระจายรายได้ตลอดปี
- 5) ช่วยก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวพันธุ์ (Species Diversity)
- 6) ช่วยกระจายการใช้แรงงาน
- 7) ช่วยก่อให้เกิดการหมุนเวียน (Recycling) ของกิจกรรมต่างๆ ใน

ระดับไรนา

- 8) ช่วยให้เกษตรกรมีอาหารเพียงพอต่อการบริโภคภายในครอบครัว
- 9) ช่วยทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น

กล่าวโดยสรุปการดำเนินการระบบเกษตรผสมผสานเป็นระบบการเกษตรที่ให้ผลผลิตกับเกษตรกรทั้งในด้านการมีอาหารเพียงพอแก่การบริโภค การเพิ่มการมีงานทำ การมีรายได้อย่างต่อเนื่อง ลดความเสี่ยงจากการดำเนินกิจกรรมกระแสหลัก ลดการ เคลื่อนย้ายแรงงาน สามารถใช้ทรัพยากรภายในฟาร์มได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถปรับปรุงสภาพแวดล้อมไม่ให้เสื่อมโทรม รักษาสมดุลของธรรมชาติไว้ อย่างไรก็ตามก็ตระบบการทำฟาร์มผสมผสานในแต่ละสภาพของท้องถิ่นจะมีความแตกต่างกันในด้านกิจกรรมที่จะมาดำเนินการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การวางแผนการจัดการที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับสภาพ เงื่อนไขทางด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคมของเกษตรกรแต่ละรายที่แตกต่างกัน

2.1.3 รูปแบบการประเมินผลแบบ CIPP Model

สต๊ฟเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นการประเมินออกเป็น 4 ประเภท ตามอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกของ “CIPP Model” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation: C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation: I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์เวลา ฯลฯ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน

3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการโดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน การประเมินกระบวนการนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย / แผนงาน/โครงการซึ่งมักจะไม่สามารถศึกษาได้ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว

4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการแต่การประเมินผลแบบนี้มิได้ให้

ความสนใจต่อเรื่องผลกระทบ (Impact) และผลลัพธ์ (Outcomes) ของนโยบาย / แผนงาน / โครงการเท่าที่ควร

ตัวอย่างการจำแนกประเภทของตัวชี้วัดตามลักษณะของสิ่งที่ได้รับการประเมิน เช่น

- 1) ตัวชี้วัดด้านบริบท (Context) : ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่างๆ ดังนี้
 - (1) สภาพแวดล้อมของ ก่อนมีโครงการ (ปัญหาวิกฤต)
 - (2) ความจำเป็น หรือความต้องการขณะนั้น และอนาคต
 - (3) ความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
- 2) ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า (Input) : ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่างๆ ดังนี้
 - (1) ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของโครงการ
 - (2) ความพร้อมของทรัพยากร เช่น งบประมาณ คน วัสดุอุปกรณ์ เวลา

กฎระเบียบ

(3. ความเหมาะสมของขั้นตอนระหว่างปัญหา สาเหตุของปัญหา และกิจกรรม

- 3) ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process) : ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่างๆ

ดังนี้

- (1) การตรวจสอบกิจกรรม เวลา และทรัพยากรของโครงการ
- (2) ความยอมรับของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการในพื้นที่
- (3) การมีส่วนร่วมของประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
- (4) ภาวะผู้นำในโครงการ
- 4) ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Product) : ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่างๆ ดังนี้
 - (1) อัตราการมีงานทำของประชาชนที่ยากจน
 - (2) รายได้ของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ
 - (3) ความพึงพอใจของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ
- 5) ตัวชี้วัดด้านผลลัพธ์ (Outcomes) : ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่างๆ ดังนี้
 - (1) คุณภาพชีวิตของตนเอง และครอบครัวตามเกณฑ์มาตรฐาน
 - (2) การไม่อพยพย้ายถิ่น
 - (3) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
- 6) ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Impact) : ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่างๆ ดังนี้
 - (1) ผลกระทบทางบวก / เป็นผลที่คาดหวังจากการมีโครงการ
 - (2) ผลกระทบทางลบ / เป็นผลที่ไม่คาดหวังจากโครงการ

เกณฑ์ และตัวชี้วัดดังกล่าวนี้ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลโครงการได้ ซึ่งจะครอบคลุม มิติด้านเศรษฐกิจ สังคม ด้านบริหารจัดการ ด้านทรัพยากร และด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนั้นยังสามารถวัดถึงความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการพัฒนาต่างๆ ของรัฐได้ ซึ่งในทางปฏิบัตินักประเมินผล จะต้องนำเกณฑ์ และตัวชี้วัดดังกล่าวมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะ และบริบทของโครงการด้วย และจากการศึกษาถึงแนวคิดการประเมินโครงการของ สตีฟเฟิลปีม สรุปได้ว่ารูปแบบการประเมินโครงการแบบ CIPP Model เป็นรูปแบบการประเมินที่มีความต่อเนื่องกันในการดำเนินงานอย่างครบวงจร มีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้กำหนดไว้ แล้วนำข้อมูล

ที่ได้นั้นจัดทำให้เป็นสารสนเทศ เพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ เพื่อปรับปรุงโครงการอย่างทันท่วงที โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 เศรษฐกิจพอเพียงในทศวรรษโลก

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม และสถาบันไทยพัฒน์ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ร่วมกับบริษัท โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น จำกัด (มหาชน) หรือ ดีแทค และบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด เปิดบทสัมภาษณ์ 13 กูรูนักคิด นักวิชาการและบุคคลที่มีชื่อเสียงชาวต่างประเทศ เกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการเปรียบเทียบกับระบบเศรษฐกิจอื่นๆ ที่มีในโลก เช่น เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ในออสเตรเลีย เศรษฐกิจสมานฉันท์ (Solilarity Economy) ในบราซิล เศรษฐกิจแบบคานธี (Gandhian Economics) รวมถึงมีการแลกเปลี่ยน มุมมองในระดับสากลกันเป็นครั้งแรก โดยมุมมอง ของกูรูทั้ง 13 คน ประกอบด้วย

ดร. วูล์ฟกัง ซัคส์ ผู้เชี่ยวชาญประจำสถาบันวูฟเฟิลทอล ประเทศเยอรมนี มองว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับทุกประเทศในเวลานี้ ขณะที่ ศ.ดร. ฟรานซ์ ธิโอทอวอลล์ ผู้อำนวยการมูลนิธิชไวเพิร์ท เพื่อการพัฒนาเกษตรกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มองเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีรากฐานมาจากพุทธธรรม ที่จะทำให้เกิดการปล่อยวางและเป็นสุข

ด้าน ศ.ดร. อมาตยา เซน ศาสตราจารย์ชาวอินเดีย ที่ได้รับรางวัลโนเบล สาขา เศรษฐศาสตร์ปี 2541 ให้ความเห็นว่า เป็นการใช้สิ่งต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพและโอกาสพอเพียง ในการมีชีวิตที่ดี ส่วนฯพณฯ จิกมี ทินเลย์ นายกรัฐมนตรีประเทศภูฏาน ให้ทศวรรษว่า หัวใจของหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือการอยู่ได้ด้วยสิ่งที่มียู้อย่างยั่งยืน และไทยจะสร้างโลกใบใหม่จากแนวคิดดังกล่าวนี้ และสุดท้ายหากสำเร็จจะกลายเป็นหลักการและแนวปฏิบัติของโลก

ศ.ดร. ปีเตอร์ วอร์เร่ ศาสตราจารย์เศรษฐศาสตร์ ประจำองค์การอาหารและเกษตร แห่งสหประชาชาติ มองเศรษฐกิจพอเพียงใน 2 เรื่องหลักรวมกันอยู่ คือ ความต้องการในปัจจัยใช้สอย ตามที่เป็นจริง ไม่ใช่สิ่งเกินจำเป็น และการไม่สร้างความเสี่ยงเกินกำลังที่ตัวเองจะรับได้ สำหรับ ดร. ดอจี คินเลย์ นักเศรษฐศาสตร์ชาวภูฏาน ประจำองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ เชื่อว่าความสุขมวลรวมประชาชาติ และเศรษฐกิจพอเพียง มีความคล้ายกันในจุดที่เน้นเรื่องการให้ ความเคารพต่อธรรมชาติและระบบนิเวศ และไม่ไปไกลเกินขีดความสามารถของทรัพยากรที่มี

ดร. ทาริก บานูรี ผู้อำนวยการหลักสูตรความยั่งยืนแห่งอนาคต สถาบันสิ่งแวดล้อม สตอกโฮล์ม สวีเดน เชื่อว่าสิ่งที่ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้คือ การรับรู้เรื่องความยุติธรรม ซึ่งปรากฏ อยู่ในเศรษฐกิจพอเพียงด้วยเช่นกัน ด้าน เฟอร์นันโด ไคลแมน เลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจ สมานฉันท์แห่งชาติ ประเทศบราซิล เชื่อว่าแนวทางสมานฉันท์ไม่ต่างจากเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีการ พัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

ขณะที่ ศ.ปีเตอร์ บูทรอยด์ ผู้อำนวยการศูนย์เพื่อการตั้งถิ่นฐานมนุษย์แห่ง มหาวิทยาลัยบริติชโคลัมเบีย แคนาดา ชี้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงในไทยกำลังเป็นตัวอย่างนำร่องของ ทางเลือกสำหรับการพัฒนาซึ่ง ในอเมริกาใต้มีคนสนใจแนวคิดนี้มาก ส่วน ศ. ปีเตอร์ คัลลิกัน

ผู้อำนวยการหลักสูตรนานาชาติ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ชี้ให้เห็นว่าการจะนำแนวคิดนี้มาปรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติไม่ว่าจะอยู่ใน ภาคส่วนใด ต้องสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน

ดร. ฟาสติโน คอร์ดโซ และโยฮันเนส อัสบอกโก้ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยแห่งชาติติมอร์ตะวันออก กำลังนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในประเทศ และ ศ.ดร. วิมาลา วีระรัควาน ผู้อำนวยการสถาบันอมิตีแห่งพุทธธรรมสุขภาพและศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ประเทศอินเดีย มองว่าโลกกำลังอยู่ในยุคของระบบทุนนิยม แต่เศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นทางออกของยุคนี้

การเปิดบทสัมภาษณ์ครั้งนี้ ดร. พิพัฒน์ ยอดพฤติการ ย้ำว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์วิกฤติการเงินที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาว่า เป็นความล่มสลายของระบบทุนนิยม และการหาจุดเริ่มต้น "แนวทางใหม่" ที่กูรูส่วนใหญ่เชื่อว่าเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นแนวทางใหม่บทสัมภาษณ์ดังกล่าวยังเป็นส่วนหนึ่งของการจัดทำโครงการ Roadmap เศรษฐกิจพอเพียงที่ ดร. สีสภรณ์ บัวสาย รองผู้อำนวยการ สกว. กล่าวว่า ต้องการถกเถียงในเวทีโลกว่าเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้เศรษฐกิจเติบโตได้อย่างมี ภูมิคุ้มกัน เพราะวันนี้วิกฤติการเงินที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา ทำให้ระบบทุนนิยมสหรัฐฯ ก้าวมาถึงทางตันแล้ว "เราเชื่อว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางแก้ปัญหาโลกได้" เช่นเดียวกับ ดร. อภิชัย พันธเสน ผู้อำนวยการ สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม กล่าวถึงเหตุผลที่สหรัฐฯ มาถึงทางตันเป็นเพราะวิธีคิด ที่เกิดจากความโลภทั้งระบบและสถาบัน โดยเชื่อว่าการมีเงินมากๆ เป็นความดี และความสุขของมนุษย์ยิ่งได้มากยิ่งดี ทำให้มองหาทางออกไม่ได้ ส่วนหลักเศรษฐกิจพอเพียง ยึดที่ความพอดี ถ้าคนรู้จักพอเพียงและใช้ให้พอดี เอาส่วนที่เหลือไปให้คนอื่น จะอยู่กับธรรมชาติได้อย่างเป็นสุข "สหรัฐฯและยุโรป ไม่เข้าใจธรรมชาติและพยายามฝืนธรรมชาติ แต่ Oriental Wisdom หรือวิถีเอเชีย อยู่กับธรรมชาติอย่างสมดุลและใช้อย่างพอเพียง"⁴

2.2.2 การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงภาคการเกษตร

จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเกษตรกรไทยอย่างเลี่ยงไม่ได้ ต้นทุนการผลิตสูง ตลาดไม่แน่นอน ผลผลิตตกต่ำ เสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ ทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอและเป็นหนี้สิน จึงมีความจำเป็นต้องปรับระบบการเกษตรของครอบครัวให้สอดคล้องกับสภาวะการผลิตและการตลาดในปัจจุบัน ตามความเหมาะสมของระบบนิเวศเกษตร โดยใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ครัวเรือนเกษตรกรมีความมั่นคงในอาชีพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืนต่อไป โดยยึดหลักการในการประกอบอาชีพ ดังนี้

1) ลดรายจ่าย เพื่อเป็นการประหยัด ลดรายจ่ายในครัวเรือน และเป็นผลดีต่อสุขภาพโดยปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ เลี้ยงปลาอย่างง่าย สำหรับบริโภคในครัวเรือนทำให้ลดรายจ่ายในครอบครัว ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในกิจกรรม สร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว เป็นเกราะป้องกันโรคร้ายให้กับสถาบันครอบครัว

⁴ สถาบันไทยพัฒน์ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์,
<http://www.sufficiencyeconomy.com/2008/10/sufficiency-economy-comes-in-when-we.html>.

2) เพิ่มรายได้ เพื่อเพิ่มภูมิคุ้มกันในชีวิต โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในครัวเรือนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสร้างรายได้ เช่น การถนอมและแปรรูปอาหาร การหัตถกรรม รวมไปถึงการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์อย่างง่าย ใช้ต้นทุนต่ำหรือวัตถุดิบที่มีอยู่แล้ว จำหน่ายให้กับชุมชนใกล้เคียง

3) ขยายโอกาส เกิดจากการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัวและชุมชน โดยการร่วมมือสร้างอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า บุตรหลานได้รับการศึกษาสูงขึ้นตามอัธยาศัย ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถรวมกลุ่มกันเพื่อหาตลาด แหล่งเงินทุน และเครือข่ายมาใช้ในการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน

เศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตร จึงหมายถึง การที่เกษตรกรสามารถดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ ด้วยการทำการเกษตรที่ผลิตเพื่อการบริโภคในครอบครัวก่อน ถ้ามีเหลือจึงจำหน่ายเป็นรายได้ เช่น การเกษตรผสมผสาน วนเกษตร หรือ เกษตรทฤษฎีใหม่ ที่มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นสวนๆ มีพื้นที่นาข้าว พืชไร่ ไม้ผล สระน้ำ คอกสัตว์ และบริเวณบ้าน เพื่อให้มีกิจกรรมการผลิตที่หลากหลายที่เกื้อหนุนและผสมผสานกันด้วยความเหมาะสม มีผลผลิตออกทุกฤดูกาล มีรายได้ประจำวัน รายสัปดาห์ รายเดือน และรายปี

2.2.3 เอกสารโครงการ

1) ชื่อโครงการ โครงการหมู่บ้านต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ณ เมืองเฮรา กรุงดิลี สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต

2) วัตถุประสงค์โครงการ

เพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้/หมู่บ้านต้นแบบตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและการพึ่งพาตนเอง และพัฒนาขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่ด้านส่งเสริมการเกษตรของติมอร์ฯ ให้สามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการผลิตพืชตามแนวทางดังกล่าว

3) เป้าหมายโครงการ

เพื่อมีศูนย์เรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในติมอร์ฯ ณ เมืองเฮรา ประเทศติมอร์ฯ เพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาหมู่บ้านที่สามารถถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรติมอร์ฯ

4) ระยะเวลาดำเนินการ : ปีพุทธศักราช 2554– 2558

5) งบประมาณ 10 ล้านบาท

6) การดำเนินงานโครงการ

(1) การสำรวจข้อมูล ได้มีการจัดส่งผู้เชี่ยวชาญไทย จำนวน 2 ราย เข้าไปสำรวจข้อมูลที่ติมอร์ฯ เป็นระยะเวลา 1 เดือน เมื่อ พฤศจิกายน-ธันวาคม 2553

(2) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเกษตร ติมอร์ ประกอบด้วย การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ติมอร์ฯ และการศึกษาดูงานในประเทศไทยของผู้บริหารระดับสูง ติมอร์ฯ

(3) การพัฒนาหมู่บ้านและถ่ายทอดเทคโนโลยี ประกอบด้วย การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ต้นแบบ เพื่อถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี การจัดทำแปลงสาธิต การจัดทำครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียงตัวอย่าง การจัดวันรณรงค์ และเผยแพร่ความรู้

- จัดส่งผู้เชี่ยวชาญ 2 ราย เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีและจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เมื่อ กรกฎาคม-กันยายน 2554

- จัดส่งผู้เชี่ยวชาญไทย 2 รายไปพัฒนาหมู่บ้านและถ่ายทอดเทคโนโลยี เมื่อ สิงหาคม – กันยายน 2555

(4) การถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านเกษตร ประกอบด้วย วิทยาการก่อนการเก็บเกี่ยว การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผักสด และการแปรรูปอาหาร

(5) การเกษตรพอเพียง ประกอบด้วย การเลี้ยงปลาน้ำจืด การเพาะเลี้ยงเห็ด และการจัดทำแปลงข้าวโพดหวาน

(6) การส่งเสริมการเกษตร ประกอบด้วย การอบรมเกษตรกรระหว่างการทำงาน การจัดประชุมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน การอบรมเกษตรกรในพื้นที่ การจัดงานเผยแพร่เทคโนโลยี และการศึกษาดูงานด้านการส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทย

(7) จัดส่งอาสาสมัครระยะยาวไปปฏิบัติงานโครงการเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการส่งเสริมการเกษตร

2.3 สรุปกรอบแนวคิด

การประเมินผลโครงการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ณ เมืองเฮรา กรุงดิลี ประเทศติมอร์ฯ เป็นการประเมินโดยวิธีศึกษาเอกสารข้อมูลโครงการแบบเน้นผลรวมสรุปของโครงการ และการสังเกตการณ์จากการมีส่วนร่วม โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินแบบจำลองซิป (CIPP Model) ประกอบด้วยการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านบริบท (Context) ได้แก่ สภาพแวดล้อมบริเวณพื้นที่โครงการ เกษตรกรนำร่อง ความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่ายเกี่ยวกับโครงการ ความจำเป็นในการดำเนินโครงการ

2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมโครงการ ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร ผู้เชี่ยวชาญ อาสาสมัคร อุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ

3) ด้านกระบวนการดำเนินงานโครงการ (Process) ได้แก่ กลไกในการบริหารงานโครงการ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานโครงการ การมีส่วนร่วมของเกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

4) ผลผลิต (Product) ประกอบด้วยการประเมิน 2 ด้าน คือ การประเมินผลการดำเนินงาน (Output) ได้แก่ การประเมินผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมโครงการ และประเมินผลลัพธ์โครงการ (Outcome) ได้แก่ ผลที่เกิดขึ้นภายหลังการดำเนินงานโครงการ

นอกจากการประเมินโครงการโดยพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 4 ประการดังกล่าวเพื่อประเมินประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของโครงการแล้ว ผู้ศึกษาจะทำการเปรียบเทียบสถานะก่อนการเข้าร่วมโครงการ และหลังการเข้าร่วมโครงการในพื้นที่เกษตรของเกษตรกรนำร่องว่ามีความสอดคล้องกับแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ มีการดำเนินงานเกษตรแบบผสมผสานบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง มีเหตุมีผล มีแนวทางในการลดความเสี่ยงต่อผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง โดยนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงาน รวมทั้งมีความเพียร อดทน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หรือไม่อย่างไร โดยพิจารณาว่า แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือการให้ความรู้ คำแนะนำแนวทางปฏิบัติเพื่อความมั่นคง และยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่สมดุลในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ไม่ได้เจาะจงตัวชี้วัดเหมือนกับ

กรมการพัฒนาชุมชน ที่กำหนดตัวชี้วัดในการประเมินการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย ซึ่งไม่สามารถปรับใช้ในการประเมินโครงการที่ติมอร์ฯ ได้ เนื่องจากมีความแตกต่างด้านลักษณะ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม สภาพชุมชน และวัฒนธรรม จึงไม่สามารถใช้เป็นตัวชี้วัดได้ เช่น การปลอดอบายมุข การมีกลุ่มออมทรัพย์ การดูแลผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

ตารางที่ 1 สรุปกรอบแนวคิดในการประเมินผลการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านต้นแบบ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ณ เมืองเฮรา ติมอร์ฯ

องค์ประกอบในการประเมิน	ประเด็นพิจารณา	เกณฑ์การพิจารณา	ความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
บริบท	-สถานะแวดล้อมบริเวณพื้นที่โครงการ -ข้อมูลเกษตรกรนาร่อง -ความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่ายเกี่ยวกับโครงการ -ความจำเป็นของโครงการ	- มีการเตรียมข้อมูลพื้นฐานสำหรับการกำหนดวัตถุประสงค์โครงการ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการดำเนินงานโครงการ	-การใช้ความรู้ในการดำเนินงาน -การวางแผนอย่างรอบคอบระมัดระวังพอดีตามความจำเป็น -อยู่บนพื้นฐานของการจัดการที่เหมาะสม
ปัจจัยนำเข้า	-งบประมาณ -ผู้เชี่ยวชาญ/อาสาสมัครไทย -บุคลากรฝ่ายติมอร์ฯ -อุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ	-มีการจัดการทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมอย่างเหมาะสม และเพียงพอต่อผลสำเร็จโครงการ -มีการคัดเลือกบุคลากรที่มีศักยภาพ	-การจัดสรรทรัพยากรทุนเวลา ที่มีอย่างสมดุลตามภูมิสังคมของประเทศติมอร์ฯ -ความสอดคล้องกับปัจจัยสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณีของพื้นที่
กระบวนการ	-กลไกการบริหารงาน -ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงาน -การมีส่วนร่วมของเกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ	-มีการบริหารจัดการตามขั้นตอนการบริหารโครงการตามสากล	-การใช้ความรู้ ให้มีการผลิตแบบผสมผสาน มีการจัดการความเสี่ยง -การดำเนินกิจกรรมที่มีเหตุผล จำเป็น ไม่ฟุ้งเฟ้อ -การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย
ผลผลิต -ผลการดำเนินงาน (output)	-การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง -การพัฒนาศักยภาพบุคลากร	-ผลการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์โครงการ	-การเรียนรู้วิทยาการใหม่ๆ และนำมาปรับใช้เพื่อลดความเสี่ยง -การทำเกษตรผสมผสาน

องค์ประกอบ ในการประเมิน	ประเด็นพิจารณา	เกณฑ์การพิจารณา	ความสอดคล้องกับหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง
	- การพัฒนาผลผลิต การเกษตร		
-ผลลัพธ์ โครงการ (outcome)	-สถานะก่อนเข้าร่วม โครงการ	-สถานะหลังเข้าร่วม โครงการ	-ความเป็นอยู่ของ เกษตรกร -การทำเกษตรแบบ ผสมผสาน -ทัศนคติของเกษตรกร ต่อ การพึ่งพาตนเอง อดทน มีความเพียร -ความตระหนักในการ รักษาสิ่งแวดล้อม -ความช่วยเหลือเกื้อกูล

บทที่ 3

ผลการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการประเมินผลโครงการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ณ เมืองเฮรา กรุงดิลี ประเทศติมอร์ฯ ซึ่งเป็นการประเมินตามแนวคิดของ Stufflebeam โดยใช้รูปแบบ CIPP Model ในด้านบริบท (context) ปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และ ผลผลิต (product) โดยในผลผลิตจะพิจารณาผลการดำเนินงาน (output) และ ผลที่เกิดขึ้นภายหลังการดำเนินงานโครงการ (outcome) จากนั้น จะเปรียบเทียบสถานะก่อนการเข้าร่วมโครงการและหลังการเข้าร่วมโครงการในพื้นที่เกษตรของเกษตรกรนาร่องถึงความสอดคล้องกับแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

- 1) ข้อมูลทั่วไปพื้นที่โครงการและเกษตรกรนาร่อง
- 2) การประเมินผลโครงการประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า ข้อมูลด้านผลผลิต กระบวนการ และผลลัพธ์
- 3) ปัญหาอุปสรรค

3.1 ข้อมูลทั่วไปพื้นที่โครงการและเกษตรกรนาร่อง

3.1.1 สภาพแวดล้อมทั่วไปบริเวณพื้นที่โครงการ

ประชาชนชาวติมอร์-เลสเตส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตามชนบท โดยส่วนมากยังทำการเกษตรแบบดั้งเดิม มีการศึกษาต่ำ มีการจับปลาและเลี้ยงสัตว์ ผู้คนส่วนใหญ่ค้าขายไม่เป็น ไม่มีความรู้เกี่ยวกับอุตสาหกรรม เครื่องจักรกล แต่ชาวติมอร์-เลสเตนั้นมีความเคารพในระบบอาวุโส มีระบบเครือญาติที่แข็งแกร่ง รักพวกพ้อง รักขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม โดยสตรีชาวติมอร์-เลสเตนั้นจะทำงานหนักในขณะที่บุรุษมักไม่ค่อยช่วยงานบ้าน

ชุมชนในเมืองเฮราเป็นชุมชนที่อพยพมาจากหลายพื้นที่ มีภาษา วัฒนธรรม และความเชื่อที่แตกต่างกัน ทำให้ความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรในชุมชนมีสูง ภาษาที่ใช้สื่อสารเป็นภาษาท้องถิ่นของแต่ละแหล่งที่อพยพมา และภาษาเตตุม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ซึ่งมีผลผลิตต่ำและรายได้น้อย ชุมชนมีความยากจน มีกำลังซื้อน้อยและมีการลักทรัพย์อย่างกว้างขวาง จำนวนผู้อ่านออกเขียนได้มีจำกัด ความชำนาญในการดำเนินธุรกิจการค้า การเกษตรน้อย

สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่เมืองเฮรา เป็นพื้นที่ที่ค่อนข้างขาดความสมบูรณ์ สภาพดินเป็นทราย ไม่อุ้มน้ำ อากาศแห้งแล้ง จึงทำให้ดินขาดน้ำ มีปัญหาในการเพาะปลูก ชุมชนจะใช้น้ำฝนเป็นแหล่งน้ำหลักในการทำการเกษตร ไม่มีการเก็บกักน้ำฝนไว้ในช่วงหน้าแล้ง มีการขุดบ่อน้ำตื้นเพื่อใช้เครื่องสูบน้ำขึ้นมาใช้ในช่วงแล้ง

ระบบการปลูกพืชในรอบปี ส่วนใหญ่มีการปลูกพืชเพียง 1 ครั้ง ได้แก่ การทำนา และมีการปลูกผักหลังทำนาบ้าง เกษตรกรทำการปลูกพืชในระบบพืชเชิงเดี่ยว (Mono Crop) มี

วิธีการเพาะปลูกในลักษณะพื้นบ้านเกษตร ทำตามประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมาในอดีต เช่น การปลูกพืชไม่เป็นแถวเป็นแนว ไม่มีการกำจัดวัชพืช ไม่นิยมใช้วัสดุคลุมดิน การใช้ปุ๋ยเคมี และการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น

การตลาด เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรแล้วจำหน่ายโดยตรงแก่พ่อค้า และไม่มีการดำเนินกิจกรรมในรูปกลุ่ม เกษตรกรไม่มีการปรึกษาหารือในรูปกลุ่ม

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้เริ่มกำหนดให้มีตำแหน่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรเมื่อปี 2006 โดยได้บรรจุบุคลากรจากวุฒิระดับวิทยาลัยจำนวนกว่า 360 คนเข้ารับตำแหน่ง โดยไม่มีประสบการณ์ และความรู้เพียงพอในการแนะนำเกษตรกร

รัฐบาลติมอร์ ได้เสนอให้ใช้พื้นที่เมืองเฮราเป็นพื้นที่นำร่องโครงการ เนื่องจากเห็นว่าเป็นเขตพื้นที่ราบ อยู่ใกล้กับเมืองหลวงดิลี เป็นเขตที่มีความปลอดภัย และสามารถเดินทางไปมาสะดวกที่สุด โดยจาก เมืองดิลีสามารถเดินทางโดยรถยนต์ประมาณ 30-40 นาที

3.1.2 ข้อมูลเกษตรกรนำร่อง (นาย Alex Ruas Hornni)

นาย Alex มีอายุ 45 ปี มีภรรยา 1 คน และลูก 5 คน นับถือศาสนาคริสต์ ก่อนเข้าร่วมโครงการ นาย Alex เป็นเกษตรกรที่ย้ายถิ่นฐานมาจากเขตเบาเกา และมาตั้งรกรากที่เมืองเฮรา โดยเป็นการจ้างจูงการใช้ที่ดินเพื่อทำกินในเขตพื้นที่ทหาร ซึ่งสามารถถูกเรียกคืนจากฝ่ายทหารได้ตลอดเวลา นาย Alex ทำอาชีพเกษตรโดยปลูก mustard และผักคะน้า ตามความรู้ที่มี มีการใช้สารเคมี และต้องซื้อเมล็ดพันธุ์จากร้าน Boaventura Shop ในเมืองดิลี มีรายได้จากการขายสินค้าเกษตรดังกล่าวประมาณเดือนละ 200 เหรียญสหรัฐ แต่ต้องจ้างรถและนำไปขายที่ตลาด Taibassi เนื่องจากนาย Alex ไม่มีรถยนต์ มีแต่รถมอเตอร์ไซด์ 1 คัน รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ต้องซื้อเครื่องอุปโภค บริโภคทุกอย่างสำหรับครอบครัว จึงจำเป็นต้องไปกู้เงินที่ธนาคารเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และส่งลูกไปโรงเรียน

นาย Alex เป็นหนึ่งในเกษตรกรที่สมัครเข้ารับคัดเลือกเป็นเกษตรกรนำร่องในปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) (มีผู้สมัคร 2 ราย คือ นาย Alex และนาย Pao) และได้รับคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญไทยและกระทรวงเกษตรติมอร์ฯ ให้เป็นเกษตรกรนำร่อง เนื่องจากมีการทำการเกษตรอยู่แล้ว และมีความสนใจที่จะรับความรู้ใหม่ๆ และร่วมทำกิจกรรมโครงการ ส่วนนายเปา ไม่ได้รับคัดเลือกเนื่องจากอาชีพหลักไม่ได้ทำการเกษตร มีความสนใจเพียงอุปกรณ์เครื่องมือที่จะได้รับจากโครงการมากกว่าการศึกษาความรู้ใหม่

3.1.3 ความจำเป็นในการดำเนินโครงการ และ ความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่ายเกี่ยวกับโครงการ

โดยที่ประเทศติมอร์ เลสเตเป็นประเทศเกิดใหม่ที่เผชิญกับการต่อสู้และความรุนแรงในประเทศมายาวนาน ทำให้การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมขาดความต่อเนื่อง มีปัญหาเรื่องการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ปัญหาการว่างงาน และความยากจน ประชาชนที่เป็นกำลังแรงงานส่วนใหญ่ (ประมาณ 64%) อยู่ในภาคเกษตรกรรมในชนบท สินค้าอุปโภค บริโภคมีราคาแพง และใช้เงินเหรียญสหรัฐเป็นสกุลเงินในประเทศ ประชาชนในชนบทไม่สามารถเข้าถึงแหล่งอาหาร และขาดโภชนาการที่ดี ดังนั้น รัฐบาลติมอร์ฯ ในขณะนั้น จึงให้ความสำคัญกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคเกษตรกรรม เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และลดปัญหา

ความยากจน และในโอกาสที่ไทยเสนอให้ความร่วมมือทางวิชาการแก่ติมอร์ฯ ทั้งสองฝ่ายจึงเห็นร่วมกันในการมีความร่วมมือด้านเกษตร และให้เริ่มดำเนินงานโครงการหมู่บ้านต้นแบบฯ เป็นโครงการแรกในความร่วมมือทางวิชาการไทย-ติมอร์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้/หมู่บ้านต้นแบบตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและการพึ่งพาตนเอง และพัฒนาขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่ด้านส่งเสริมการเกษตรของติมอร์ฯ ให้สามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการผลิตพืชตามแนวทางดังกล่าว

3.2 การประเมินผลโครงการ (ปัจจัยนำเข้า ข้อมูลด้านผลผลิต กระบวนการ และผลลัพธ์)

3.2.1 ปัจจัยนำเข้า

1) งบประมาณ

ฝ่ายไทยสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมโครงการทั้งหมด (Full support) คือ การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ การส่งผู้เชี่ยวชาญไทย และอาสาสมัครไทยไปปฏิบัติงานที่ติมอร์ฯ การจัดฝึกอบรม และดูงานในประเทศไทยแก่เกษตรกรและเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรติมอร์ฯ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์เมล็ดพันธุ์ แก่เกษตรกร (รวมงบประมาณปี 2553-2558 จำนวน 11,693,394.94) โดยมีการจัดทำแผนการใช้จ่ายงบประมาณที่สอดคล้องกับกิจกรรมในแต่ละปี และมีการใช้จ่ายงบประมาณตามแผนงานที่กำหนดไว้ ซึ่งสามารถจำแนกผลการเบิกจ่าย ตามลำดับการเบิกจ่าย ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการเบิกจ่ายแยกตามกิจกรรมโครงการ ตามลำดับการเบิกจ่าย

ลำดับการเบิกจ่าย	กิจกรรม	ผลการเบิกจ่าย (บาท)
1.	การฝึกอบรม ศึกษา ดูงานทั้งในประเทศไทย และประเทศติมอร์ฯ	7,051,860.56
2.	ด้านการถ่ายทอดความรู้รวมถึง การส่งผู้เชี่ยวชาญ และอาสาสมัครไทยไปปฏิบัติงานในพื้นที่โครงการ	3,706,754.38
3.	ด้านการเพาะปลูกในพื้นที่นำร่อง เช่น เมล็ดพันธุ์ พันธุ์ปลา บั่มน้ำ การทำบ่อปลา อุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ เป็นต้น	806,780
4.	ด้านการตั้งศูนย์เรียนรู้ เช่นการปรับปรุงสถานที่ การจัดหาโต๊ะ เก้าอี้	65,000
5.	ค่าซื้อมอเตอร์ไซด์	63,000
รวมงบประมาณ		11,693,394.94

รัฐบาลติมอร์ฯ ไม่ได้สนับสนุนงบประมาณสมทบโครงการในรูปตัวเงิน (in cash) แต่ได้สนับสนุนการปฏิบัติงานของผู้เชี่ยวชาญไทยในลักษณะ in kind คือ ให้พื้นที่ทำงาน (โต๊ะทำงาน) ในกระทรวงเกษตรฯ อำนวยความสะดวกแก่ผู้เชี่ยวชาญในการเข้าพื้นที่โครงการ แต่ภายหลังกระทรวงเกษตรติมอร์ฯ ไม่ได้มีการอำนวยความสะดวกอย่างต่อเนื่องในการเดินทางของผู้เชี่ยวชาญเพื่อเข้าพื้นที่โครงการ ทำให้ฝ่ายไทยต้องจัดหามอเตอร์ไซด์เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญไทยใช้ในการเดินทางเข้าพื้นที่โครงการ จำนวน 1 คัน โดยมอบให้อยู่ในความดูแลของสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงดิลี

2) บุคลากร

ฝ่ายไทยโดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศมีการมอบหมายเจ้าหน้าที่ประสานงานโครงการชัดเจน และยังมีเจ้าหน้าที่จากสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงดิลี ให้ความช่วยเหลือในการประสานงานหรือติดต่อกับเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรติมอร์ฯ อีกทางหนึ่งด้วย ในส่วนของติมอร์ฯ ได้มีเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรฯ มาช่วยประสานงาน ทำหน้าที่ล่ามให้แก่ผู้เชี่ยวชาญไทย ในระยะต้น อย่างไรก็ตาม ผู้ประสานงานมักจะติดราชการอื่น และไม่ค่อยมาที่พื้นที่โครงการ ทำให้การดำเนินงานโครงการมีความล่าช้า เมื่อมีการหารือกันในระดับผู้บริหาร ฝ่ายติมอร์ฯ จึงได้จ้างพนักงานในพื้นที่ (นายโจเซ) มาช่วยปฏิบัติงานในพื้นที่โครงการร่วมกับผู้เชี่ยวชาญไทย นายโจเซ เป็นชาวบ้านที่เมืองเมติเนโร ได้รับมอบหมายให้มาเป็นผู้ประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญไทย นายโจเซไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษได้ ไม่มีความรู้ประสบการณ์ในการทำเกษตร แต่มีความตั้งใจและสนใจที่จะร่วมปฏิบัติงานกับผู้เชี่ยวชาญไทย จึงได้มาเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับ นาย Alex และใช้วิธีสื่อสารโดยการฝึกปฏิบัติ

3) ผู้เชี่ยวชาญ อาสาสมัครไทย

ฝ่ายไทยมีการส่งผู้เชี่ยวชาญไทยระยะสั้นจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เข้าร่วมปฏิบัติงานโครงการเป็นระยะๆ ตั้งแต่การเข้าสำรวจพื้นที่ก่อนการดำเนินงานโครงการ การเข้าร่วมจัดทำแผนงานโครงการ การเข้าปฏิบัติงานภาคสนามในพื้นที่โครงการ การให้ความรู้ ฝึกอบรมแก่เจ้าหน้าที่เกษตรติมอร์ฯ และเกษตรกรนาร่อง การแปรรูปอาหาร นอกจากนี้ เพื่อให้โครงการมีความต่อเนื่อง ฝ่ายไทยได้ส่งอาสาสมัครไทย ระยะเวลาการทำงาน 1.5 ปี ไปปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมให้มีการดำเนินงานภาคสนามในพื้นที่โครงการตามแผนงานที่กำหนดไว้

4) อุปกรณ์ เครื่องมือ

รัฐบาลไทยสนับสนุนอุปกรณ์ เครื่องมือทั้งหมดในการดำเนินกิจกรรมโครงการ ทั้งในการ ทำการเกษตร เมล็ดพันธุ์ พันธุ์ปลา การถ่ายทอดความรู้ การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ เพื่อให้โครงการสามารถดำเนินกิจกรรมตามแผนงานโครงการ และมีข้อสังเกตว่า นาย Alex ไม่ดูแลอุปกรณ์เครื่องมือให้อยู่ในสภาพดี เมื่อมีการชำรุด ก็จะขอให้โครงการซื้อให้ใหม่ รวมถึงเมล็ดพันธุ์พืช และพันธุ์ปลา เนื่องจากเมล็ดพันธุ์พืช และพันธุ์ปลามีราคาแพง เพราะนำเข้าจากประเทศอินโดนีเซีย

3.2.2 ด้านกระบวนการ

ในการดำเนินงานโครงการ ฝ่ายไทยมีการส่งผู้เชี่ยวชาญไปสำรวจพื้นที่ก่อนที่จะร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องของทั้งสองฝ่ายจัดทำแผนงานโครงการ และกำหนดกิจกรรม โดยมีการถ่ายทอดความรู้ จัดการฝึกอบรม อบรมในประเทศไทยให้แก่เกษตรกร และเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรติมอร์ฯ ทั้งในภาคทฤษฎี และปฏิบัติก่อนการปฏิบัติงานในพื้นที่โครงการ นอกจากนี้ ยังมีการจัดประชุมประจำปีขึ้น เพื่อเป็นกลไกในการติดตามผลการดำเนินงานและทบทวนแผนงานทุกปี โดยมีผู้เชี่ยวชาญไทยไปให้คำแนะนำในพื้นที่โครงการเป็นระยะๆ (ครั้งละ 3 เดือน) และมีอาสาสมัครไทยไปประจำพื้นที่โครงการ (ปฏิบัติงาน 1.5 ปี) ทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีการติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ และเกษตรกรสามารถขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและอาสาสมัครไทยตลอดเวลา

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินงานมีอุปสรรคเรื่องภาษาในการสื่อสาร และเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานมีงานประจำ ไม่สามารถเข้าพื้นที่โครงการร่วมกับผู้เชี่ยวชาญตลอดเวลาได้ จึงทำให้การ

ดำเนินงานโครงการล่าช้ากว่าที่วางแผนไว้ และเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้ว ยังไม่มีการประเมินผลโครงการ

3.2.3 ด้านผลผลิต หรือผลที่ได้จากการดำเนินงานโครงการ

1) มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตร ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาเกษตรกรในพื้นที่เกษตรของนาย Alex เพื่อให้เป็นสถานที่สำหรับถ่ายทอดความรู้ในการทำเกษตรผสมผสานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงแก่เกษตรกรอื่นๆ ที่สนใจ เช่น การปลูกพืชผสมผสาน การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ การสอนเพาะเมล็ดจากผลผลิตทางการเกษตร การปลูกพืชผล แต่ที่ผ่านมาไม่มีเกษตรกรอื่นๆ เข้าร่วมฝึกอบรม มีแต่เพียงญาติพี่น้องนาย Alex

2) มีการพัฒนาศักยภาพบุคลากร โดยฝ่ายไทยได้จัดฝึกอบรมและการฝึกปฏิบัติงานทางวิชาการเกษตร เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทั้งจากส่วนกลาง และระดับผู้รับผิดชอบในพื้นที่ในลักษณะ on the job training โดยใช้วิธีบรรยาย ฝึกปฏิบัติ อภิปราย เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการปฏิบัติในงานส่งเสริมการเกษตรสำหรับสภาพแวดล้อมทางสังคม และลักษณะขององค์กรต่างๆ รวมทั้งสิ้น 8 หลักสูตร โดยมีผู้เข้าร่วม 75 ราย

3) มีการพัฒนาผลผลิตการเกษตร โดยจัดให้มีการสอนการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยดำเนินการกิจกรรมต่างๆ เพื่อใช้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในอนาคต มีการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ กิจกรรมที่ได้จัดทำได้แก่

- การทำเกษตรผสมผสาน แทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว โดยคำนึงถึงความต้องการตลาดและการบริโภคของครอบครัว เกษตรกรได้เลือกปลูกผักกวางตุ้ง คะน้า และข้าวในพื้นที่เกษตร โดยวิธีการปลูกเป็นแนวให้เป็นระเบียบ เพื่อเพิ่มผลผลิต

- มีการส่งเสริมการทำบ่อปลาเพื่อเลี้ยงปลานิล รวมถึงการขยายพันธุ์ เพื่อให้เป็นแหล่งอาหาร และเป็นการเก็บกักน้ำไว้เพื่อใช้ในหน้าแล้ง อันเป็นแนวทางการทำการเกษตรแบบผสมผสานระหว่างการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์

- มีการสอนการแปรรูปอาหารโดยนำวัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่น และการถนอมอาหารที่ได้จากผลผลิต

- มีการถ่ายทอดนวัตกรรมสู่เกษตรกร โดยมีการคัดเลือกนวัตกรรมที่สามารถนำไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพ คือ การทดสอบพันธุ์ผัก การคลุมแปลง การทำปุ๋ยหมัก การทำปุ๋ยชีวภาพ การสกัดสารไล่แมลง เป็นต้น

- มีการสอนการเพาะเห็ดนางฟ้า ขั้นตอนที่น่าไปถ่ายทอดความรู้ ประกอบด้วยขั้นตอน การเตรียมวุ้น PDA การขยายเชื้อจาก PDA สู่ PDA การเตรียมเชื้อเมล็ดธัญพืช การถ่ายเชื้อจาก PDA ลงสู่เมล็ดธัญพืช การผสมวัสดุเพาะจากขี้เลื่อย การนึ่งฆ่าเชื้อในถุงวัสดุเพาะ การถ่ายเชื้อจากถุงฟองสู่อีกถุงก่อนเชื้อจากขี้เลื่อย การบ่มเชื้อและการเปิดดอก

- มีการสอนการปลูกข้าวโพดหวาน เนื่องจากในติมอร์-เลสเต ยังไม่มีการคัดเลือกพันธุ์ข้าวโพดหวานแพร่หลายนัก ดังนั้น เพื่อให้มีพันธุ์ข้าวโพดหวานกระจายให้เกษตรกรปลูกต่อไป จึงได้คัดเลือกข้าวโพดหวานพันธุ์ซูเปอร์สวีท ซึ่งเป็นข้าวโพดหวานที่มีขนาดฝักใหญ่ รสหวาน เจริญเติบโตได้ดีในแทบทุกสภาพแวดล้อมในเขตร้อน และเป็นพันธุ์ผสมเปิดสามารถขยายพันธุ์ต่อได้ พันธุ์ข้าวโพดหวานซูเปอร์สวีท ได้นำมาทำเป็นแปลงขยายพันธุ์ที่ Hera แต่เนื่องจากสภาพแปลงปลูก

มีความแห้งแล้งมาก การเจริญเติบโตไม่ดีเท่าที่ควร นอกจากนี้ มีการขยายพันธุ์ผักบุ้งจีน ทำการแนะนำให้เกษตรกรทดลองขยายพันธุ์ผักบุ้งจีน พื้นที่ประมาณ 10 ตารางเมตร เพื่อเป็นการเรียนรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิธีการทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ผักบุ้ง ทั้งนี้ เพราะเป็นเมล็ดพันธุ์ที่มีราคาสูง ประมาณ กิโลกรัมละ 400 บาท นอกจากนี้ ยังจัดให้มีการสอนการแปรรูปอาหาร โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการแปรรูปอาหารของไทยได้ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับความนิยมในอาหารแต่ละชนิด แล้วจึงนำวัตถุดิบต่างๆ และวัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่นที่นำมาใช้ในกระบวนการแปรรูปอาหาร ให้สอดคล้องกับท้องถิ่น วิธีการที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกร คือ การบรรยายประกอบกับการฝึกปฏิบัติ ซึ่งทำให้เกษตรกรสามารถนำวิธีการต่างๆ ไปแปรรูปอาหารด้วยตนเองได้ต่อไป การแปรรูปประกอบด้วย ขบวนการทำน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น การทำซอสพริก การทำซอสมะเขือเทศ การทำมะเขือเทศเข้มข้น การทำข้าวตัง การทำขนมตาล การทำข้าวเกรียบมะละกอ และถั่วลิสงทอดแผ่นทอด

3.2.4. ผลลัพธ์

เมื่อเปรียบเทียบสถานะก่อนการเข้าร่วมโครงการและหลังการดำเนินงานโครงการในพื้นที่เกษตรของนาย Alex มีผลดังนี้

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบสถานะก่อนการเข้าร่วมโครงการและหลังการดำเนินงานโครงการในพื้นที่เกษตรของนาย Alex

สถานะก่อนเข้าร่วมโครงการ	สถานะหลังเข้าร่วมโครงการ
ศูนย์เรียนรู้	
ไม่มีศูนย์เรียนรู้	มีศูนย์เรียนรู้ไว้เป็นสถานที่ที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำเกษตรผสมผสาน
การพัฒนาพื้นที่เกษตร และเกษตรกร Alex	
พื้นดินแห้งแล้งไม่มีการจัดการน้ำ	มีการปรับปรุงสภาพดิน และจัดเตรียมน้ำเพื่อใช้ในฤดูแล้ง
การทำเกษตรที่ไม่เป็นระบบ	มีการทำเกษตรเป็นแถว เป็นระบบ มีผลผลิตทางเกษตรต่อแปลงเพิ่มขึ้น
ปลูกพืชเชิงเดี่ยว (ผักกวางตุ้ง)	ปลูกพืชผสมผสาน
ปลูกพืชเพื่อขายเท่านั้น	ปลูกเพื่อขายและบริโภค
ใช้สารเคมีในการเพาะปลูก	ยังมีการใช้สารเคมีร่วมกับปุ๋ยชีวภาพ
ไม่มีการเลี้ยงสัตว์	มีการเลี้ยงไก่ หมู และ ปลา เพื่อการบริโภคและจำหน่าย
รอน้ำฝนในการทำเกษตรเท่านั้น	สามารถจัดการน้ำไว้ในฤดูแล้งได้ระดับหนึ่งจากบ่อเลี้ยงปลา
เพาะปลูกตามที่เคยทำ ไม่ได้เรียนรู้วิทยาการใหม่ๆ	ได้รับความรู้ วิทยาการใหม่ๆ และนำมาใช้ในฟาร์ม โดยใช้เทคโนโลยีที่ปรับใช้ได้กับบริบทของประเทศติมอร์
ซื้อเมล็ดพันธุ์จากร้านค้า	สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ผักกวางตุ้งได้
นำผลผลิตเกษตรไปขายที่ตลาด	มีการตั้งร้านเล็กๆ หน้าบ้านขายผลิตภัณฑ์แปรรูป (กล้วยอบ ฟักทองอบ) ส่วนผลผลิตการเกษตรยังนำผลไปขายที่ตลาด
ซื้อสินค้าบริโภค	บริโภคสิ่งที่ปลูกและ สัตว์ที่เลี้ยง แต่ก็ยังซื้อสินค้าบริโภคอื่นๆ

สถานะก่อนเข้าโครงการ	สถานะหลังเข้าร่วมโครงการ
รายได้ครัวเรือนจากการจำหน่ายการปลูกพืชเชิงเดี่ยว	รายได้ครัวเรือนจากการจำหน่ายการปลูกพืชผสมผสาน จำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูป ปลา หมู และไก่
กู้เงินจากธนาคาร	ยังกู้เงินจากธนาคาร
มีการบริโภคผักเพียงอย่างเดียวเนื่องจากเนื้อสัตว์ราคาแพง	ได้บริโภคไก่ และปลาที่เลี้ยง ทำให้มีโภชนาการที่ดี
ลูกต้องออกไปหางานทำในเมือง เป็นแรงงานไม่มีฝีมือ	ลูกสามารถช่วยกิจกรรมในฟาร์ม และช่วยทำสินค้าแปรรูปจำหน่าย และออกไปทำงานข้างนอกด้วย
ไม่มีการรวมกลุ่มเกษตรกร	ไม่มีการรวมกลุ่มเกษตรกร
ไม่มีการแบ่งปันความรู้ด้านเกษตร	มีการแบ่งปันความรู้ด้านเกษตรแก่เฉพาะญาติสนิทของนาย Alex เท่านั้น
ไม่มีการแปรรูปผลผลิตเกษตร	มีการแปรรูปกล้วยอบ และผักทองอบ เพื่อสร้างรายได้เสริม
การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่เกษตรกรติมอร์	
ไม่มีความรู้เรื่องการส่งเสริมเกษตร	-ได้รับการฝึกอบรมในเรื่องการส่งเสริมเกษตร แต่ยังไม่สามารถประเมินได้ว่า สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอด/ แนะนำเกษตรกรอื่นๆ ได้หรือไม่ -มีการโยกย้ายเจ้าหน้าที่เกษตรที่ได้รับการฝึกอบรมไปปฏิบัติงานที่กระทรวงอื่น

จากการประเมิน CIPP ข้างต้น เห็นได้ว่าฝ่ายไทยมีความพร้อมในการดำเนินงานโครงการทั้งด้านงบประมาณ และบุคลากร มีความชำนาญในการบริหารโครงการ และได้มีการสรรหาผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ มาให้ความรู้ ฝึกอบรมแก่เกษตรกร และเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรติมอร์ ในส่วนของติมอร์ ยังไม่มีศักยภาพในการร่วมบริหารโครงการเท่าที่ควร และยังไม่เห็นความสำคัญของการดำเนินงานโครงการ และการมีส่วนร่วมในการบริหารโครงการ ในด้านการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรภายหลังเข้าร่วมโครงการ เกษตรกร Alex ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการทำเกษตรผสมผสาน โดยใช้เหตุผลในการปรับใช้เทคโนโลยีที่สามารถปรับใช้ได้ในพื้นที่ ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีระดับสูง มีความพอประมาณในการทำเกษตรในพื้นที่ที่มีกำลังแรงงาน ไม่พึ่งพาเครื่องจักรใหญ่ หรือการจ้างแรงงานภายนอก สร้างภูมิคุ้มกันโดยการทำการเกษตรลักษณะค่อยเป็นค่อยไป มีการทดลองพัฒนาผลผลิตเกษตรอื่นก่อนมีการขยายผล

อย่างไรก็ตาม สถานะหลังเข้าร่วมโครงการบางประเด็นยังไม่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ไม่มีการแบ่งปันความรู้ ไม่มีการรวมกลุ่มเกษตรกร การใช้สารเคมีในการเกษตร เป็นต้น เนื่องจากมีตัวแปรที่สำคัญ คือ มีวัฒนธรรมของการแบ่งปันเฉพาะกลุ่มพวกพ้อง ยังมีทัศนคติของการทำการเกษตรเพื่อต้องการเพิ่มรายได้มากกว่าการบริโภคภายในครัวเรือน ยังไม่ให้ความสำคัญกับการรักษาสิ่งแวดล้อม และใช้สารเคมีในการเกษตร และกระทรวงเกษตรติมอร์ แม้ได้รับการฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้จากฝ่ายไทยแล้ว ก็ยังไม่มีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรติมอร์อื่นๆ ได้

3.3 ปัญหาอุปสรรค

ในการดำเนินงานโครงการ มีปัญหาและอุปสรรค แบ่งเป็นการดำเนินงานโครงการฯ ของเกษตรกร Alex และของกระทรวงเกษตร ดิมอร์ฯ ที่เกี่ยวข้องการดำเนินงานโครงการฯ ดังนี้

3.3.1 ปัญหาของเกษตรกร Alex

เกษตรกรได้รับการอบรม และทักษะในการทำการเกษตร เช่น การปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี การเลี้ยงไก่ หมู การทำปุ๋ยหมัก เพื่อป้องกันศัตรูพืช โรคพืช ตลอดจนความรู้ทางด้านวิชาการทางการเกษตรต่างๆ ตามแผนงานและหลักการทำการเกษตรผสมผสานเพื่อความยั่งยืน อย่างไรก็ตาม เกษตรกรยังไม่ตระหนักถึงหลักการทำการเกษตรผสมผสาน ในลักษณะให้เกิดความสมดุลของผลผลิตทางการเกษตร และสิ่งแวดล้อม ยังไม่ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มเกษตรกร และการทำกิจกรรมกลุ่ม ยังไม่มีการแบ่งปันความรู้ และอุปกรณ์ภายใต้โครงการแก่เกษตรกรอื่นๆ มีเพียงการแบ่งปันเฉพาะกลุ่มพี่น้อง และญาติมิตร ยังมีการใส่ปุ๋ยเคมี และสารเคมีกำจัดแมลง เนื่องจากยังต้องการที่จะทำการเกษตรโดยเร่งให้เกิดผลผลิตโดยเร็ว โดยไม่ตระหนักถึงผลกระทบของสารเคมี ที่จะมีสุขภาพสิ่งแวดล้อม และต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น

นอกจากนี้ เกษตรกรยังได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐน้อยมาก โดยเฉพาะในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรในการจัดการแหล่งน้ำ การจัดแบ่งที่ดินทำกินแก่เกษตรกร ซึ่งที่ดินทำการเกษตรในปัจจุบันเป็นของฝ่ายทหาร ที่อาจถูกเรียกคืนได้ตลอดเวลา การจัดการตลาด ซึ่งเกษตรกรยังต้องนำสินค้าไปขายที่ตลาดแก่พ่อค้าโดยตรง โดยมีค่าใช้จ่ายการเช่ารถ ทำให้ต้นทุนของผลผลิตการเกษตรยังคงสูง ซึ่งที่ผ่านมาโครงการได้สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ทั้งหมดแก่เกษตรกร จึงเป็นที่น่าศึกษาต่อไปว่าเมื่อโครงการสิ้นสุดแล้ว เกษตรกรจะยังสามารถพึ่งพาตนเองในการทำเกษตรให้ได้ผลผลิตเช่นเดียวกับช่วงที่ร่วมโครงการหรือไม่

3.3.2 ปัญหาของกระทรวงเกษตรดิมอร์ฯ

กระทรวงเกษตรและประมงของดิมอร์ มีการปรับโครงสร้างการบริหารราชการของกระทรวงฯ ทั้งในระดับสูง ระดับกลาง และระดับล่าง ในช่วงปี 2557 จึงทำให้เจ้าหน้าที่บางรายที่ได้รับผลกระทบจากการปรับโครงสร้าง ลดบทบาทในการปฏิบัติงานตามโครงการจัดตั้งหมู่บ้านต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผลการปรับโครงสร้างครั้งนี้ ตามประกาศกระทรวงเกษตรและประมง เมื่อปลายเดือนตุลาคม 2557 ปรากฏว่า เจ้าหน้าที่ที่เคยปฏิบัติงานร่วมกับโครงการฯ ที่สังกัดในส่วนกลางได้ย้ายให้ไปดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นและเป็นหน่วยงานที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับหน่วยงานส่งเสริมการเกษตร

จากการไม่ต่อเนื่องในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ทำให้การสนับสนุนจากกระทรวงเกษตรและประมงดิมอร์ฯ ในการอำนวยความสะดวกต่างๆ ไม่สะดวกเท่าที่ควร ไม่ตรงกับข้อตกลงที่เคยหารือกัน และมีความยุ่งยากในการติดต่อประสานงาน เช่น ยานพาหนะในการเดินทาง เจ้าหน้าที่ประสานงานประจำโครงการ ล่ามในการแปล ฯลฯ จากข้อจำกัดนี้ ทำให้การเดินทางไปปฏิบัติงานในพื้นที่ระยะเริ่มต้นไม่เป็นไปตามแผน ซึ่งระยะต่อมาจึงได้ใช้รถจักรยานยนต์เดินทางไปปฏิบัติงานในชุมชน และใช้ภาษาท้องถิ่น จึงทำให้ขบวนการถ่ายทอดความรู้เริ่มดำเนินการได้ดีขึ้น

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตร (Suco Extension) ที่ได้รับมอบหมายให้มาประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญไทยขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร ขาดความรู้และทักษะด้านการเกษตร ไม่สามารถให้คำแนะนำแก่เกษตรกรได้

3.3.3 ปัญหาสภาพพื้นที่

สภาพพื้นที่ และวัฒนธรรมของชุมชนและภาษา ทำให้การปฏิบัติงานล่าช้า และเกิดความยุ่งยากในการถ่ายทอดความรู้ ให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เนื่องจากผู้อาศัยในชุมชน มีความยากจนและขาดความรับผิดชอบ จึงทำให้เกิดการลักทรัพย์ขึ้น มีการปล่อยสัตว์เลี้ยงให้กินอาหารโดยทั่วไป จึงก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ปลูกพืช

3.3.4 ปัญหาการถ่ายทอดความรู้

เนื่องจากติมอร์-เลสเต เป็นประเทศที่ยังขาดวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตร โดยต้องนำเข้าจากต่างประเทศทั้งหมด ดังนั้นการถ่ายทอดการใช้เทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตร จำเป็นต้องปรับให้เหมาะสมสภาพพื้นที่ และการแนะนำการปลูกพืชก็ต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมและความต้องการของพื้นที่ด้วย เช่น การให้ความรู้ในการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน เกษตรกร และเจ้าหน้าที่เกษตรเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์เนื่องจากที่ติมอร์ฯ ไม่นิยมบริโภค จึงไม่มีการเพาะปลูกตามที่ได้รับรู้มา และการสอนการเพาะเห็ด จะต้องมีการเพาะเชื้อเห็ด หรือซื้อเชื้อเห็ด ซึ่งไม่มีขายในติมอร์ฯ จึงไม่สามารถนำมาปฏิบัติใช้ได้

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการศึกษา

การประเมินผลโครงการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ณ เมืองเฮรา กรุงดิลี ประเทศติมอร์ฯ ตามแนวคิดของ Stufflebeam โดยใช้รูปแบบ CIPP Model ในด้านปัจจัยนำเข้า (inputs) กระบวนการ (process) ผลผลิต (outputs) และผลลัพธ์ (outcomes) สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ในการวิเคราะห์บริบทสภาพแวดล้อมทั่วไปของพื้นที่โครงการก่อนการดำเนินงาน โครงการนับได้ว่า โครงการมีการจัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานสำหรับการกำหนดและออกแบบแผนงาน/กิจกรรมโครงการอย่างรอบคอบตามสภาพพื้นที่และสอดคล้องกับความต้องการของประเทศติมอร์ฯ

2) ปัจจัยนำเข้า ฝ่ายไทยสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมโครงการทั้งหมด โดยมีการจัดทำแผนงบประมาณรายปีอย่างเหมาะสมตามแผนงานกิจกรรม มีการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญจากกรมส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์ของไทยไปปฏิบัติงานร่วมกับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่เกษตรติมอร์ฯ เพื่อให้มีความแน่ใจในผลสำเร็จโครงการ

ในส่วนของฝ่ายติมอร์ฯ มีส่วนร่วมในปัจจัยนำเข้าทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร และอุปกรณ์เครื่องมือในการเกษตรน้อยมาก กล่าวคือไม่มีการสมทบงบประมาณในลักษณะ in cash แต่ตกลงอำนวยความสะดวกในการทำงานในพื้นที่ของผู้เชี่ยวชาญไทย อย่างไรก็ตาม ฝ่ายติมอร์ฯ ไม่ได้ส่งผู้ประสานงานมาอำนวยความสะดวกผู้เชี่ยวชาญอย่างต่อเนื่อง และไม่มีการมอบหมายบุคลากรเพื่อรับผิดชอบโครงการอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นถึงการไม่ให้ความสำคัญในการเป็นเจ้าของโครงการ ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพโครงการ

3) ด้านกระบวนการ ฝ่ายไทยได้ใช้ประสบการณ์ในการดำเนินงานโครงการพัฒนาให้มีกระบวนการบริหารโครงการตามมาตรฐานสากล คือ

(1) มีการกำหนดโครงการ โดยมีการรวบรวมข้อมูล การศึกษาความเป็นไปได้เบื้องต้น โดยการส่งผู้เชี่ยวชาญไทยไปรวบรวมข้อมูล และสำรวจพื้นที่ที่จะเป็นพื้นที่โครงการ

(2) การจัดเตรียมการวิเคราะห์โครงการ โดยมีการจัดทำร่างข้อเสนอโครงการ มีการออกแบบโครงการตามข้อมูลที่ได้รับ มีการนำเสนอรายงาน

(3) การอนุมัติโครงการ มีการจัดทำข้อเสนอโครงการเพื่อเสนอต่อรัฐบาลทั้งสองประเทศพิจารณาอนุมัติ เพื่อยึดเป็นเอกสารอ้างอิงในการดำเนินงาน

(4) มีการนำโครงการไปปฏิบัติ

(5) มีการติดตามผลโครงการ โดยมีการจัดการประชุมวิชาการประจำปีเป็นกลไกในการติดตามผลการดำเนินงานโครงการ แต่ยังไม่มีการจัดทำการประเมินผลโครงการร่วมสองฝ่าย

อย่างไรก็ตาม ระหว่างการดำเนินงานมีปัญหาเรื่องภาษาในการสื่อสาร และเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานมีงานประจำ ไม่สามารถเข้าพื้นที่โครงการร่วมกับผู้เชี่ยวชาญตลอดเวลาได้ จึงทำให้การดำเนินงานโครงการล่าช้า และเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้วเมื่อปี 2558 ยังไม่มีการประเมินผลโครงการ

4) ด้านผลผลิต มีการจัดกิจกรรมตามแผนงานโครงการ คือ (1) มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การทำเกษตรผสมผสานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่เกษตรของนาย Alex (2) มีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร และเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรติมอร์ฯ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การทำเกษตรผสมผสานเพื่อให้เกิดรายได้ตลอดปี การทำปุ๋ยหมักใช้ในการเกษตร เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และลดต้นทุนการผลิต มีการสอนการทำแปรรูปผลผลิตการเกษตรเพื่อสร้างรายได้เพิ่ม มีการปลูกสิ่งที่มีบริโภคเพื่อลดรายจ่าย คือ ข้าว และ (3) การให้วิทยากรในการผลผลิตการเกษตรอื่นๆ เพื่อเพิ่มรายได้ เช่น การเพาะเห็ด และการปลูกข้าวโพดหวาน

อย่างไรก็ตาม ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรบางกิจกรรมไม่เป็นไปตามความต้องการของเกษตรกร เช่น การปลูกข้าวโพดหวาน เนื่องจากไม่เป็นที่นิยมในติมอร์ฯ และการเพาะเห็ดที่ไม่สามารถซื้อวัสดุในการเพาะเห็ดในติมอร์ฯ ได้

5) ด้านผลลัพธ์

(1) การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกร

ในด้านความเป็นอยู่ของครอบครัว เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้าเกษตรที่หลากหลาย ขาไก่ ปลา และหมู และขายผลผลิตแปรรูปมีความสำเร็จในส่วนของเกษตรกรนาร่อง มีความรู้ในการทำเกษตรผสมผสาน แต่ในส่วนของความตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อม สังคม ชุมชน เกษตรกรยังไม่เปลี่ยนทัศนคติ ยังไม่มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเกษตรกรอื่นๆ เกษตรกรมีการแบ่งปันเพียงแค่ญาติพี่น้องเท่านั้น ไม่เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มเกษตรกร และการรักษาสิ่งแวดล้อม

การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ แม้จะมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่เกษตรของนาย Alex เพื่อเป็นสถานที่ฝึกอบรมแก่เกษตรกรอื่นๆ ในเรื่องการทำเกษตรผสมผสาน แต่เกษตรกร Alex ไม่ได้ใช้พื้นที่เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยนาย Alex ได้ให้พื้นที่และวัสดุอุปกรณ์โครงการในการสอนให้แก่ญาติสนิท พี่น้องเท่านั้น และไม่ให้เกษตรกรอื่นๆ ได้มีโอกาสเข้ามาเรียนรู้

(2) การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่เกษตรติมอร์ฯ

เจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรติมอร์ฯ ได้รับการฝึกอบรมในเรื่องการส่งเสริมเกษตรตลอดโครงการเป็นจำนวน 75 ราย (พ.ศ. 2553-2558) ทั้งในระดับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ แต่ยังไม่สามารถประเมินได้ว่า เจ้าหน้าที่ดังกล่าวสามารถนำความรู้ไปถ่ายทอด/แนะนำเกษตรกรอื่นๆ ได้หรือไม่ นอกจากนี้ ยังมีการโยกย้ายเจ้าหน้าที่เกษตรที่ได้รับการฝึกอบรมไปปฏิบัติงานที่กระทรวงอื่นๆ

เมื่อนำมาพิจารณาพร้อมกับแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจะเห็นว่าการดำเนินงานโครงการดังกล่าวมีปัจจัยประเด็นท้าทายหลายประการที่ทำให้ผลลัพธ์โครงการไม่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ

1) เกษตรกรให้ความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของครอบครัว แต่ไม่คำนึงถึงการรักษาสิ่งแวดล้อม และการพึ่งพากันในชุมชน

2) ไม่มีการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ ทำให้ไม่มีความเข้มแข็ง ไม่มีอำนาจในการต่อรองทางด้านการจัดการและการตลาดได้

3) ไม่ตระหนักถึงการรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้เช่น ปัญหาสังคม ความยากจน สิ่งแวดล้อม

4) ยังไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ทำให้เกษตรกรไม่มีความมั่นใจในการลงทุน และไม่ให้ความสำคัญกับการรักษาสิ่งแวดล้อม

5) มีวัฒนธรรมอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมของการรักพวกพ้อง ญาติสนิท จึงทำให้การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ถูกจำกัดในเครือญาติเท่านั้น

6) โครงการได้สนับสนุนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์แก่เกษตรกรทั้งหมด จึงยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า เมื่อโครงการสิ้นสุดลงแล้ว เกษตรกรจะสามารถพึ่งพาตนเองได้

7) เกษตรกรยังต้องการทำการเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้เป็นลำดับแรก ซึ่งขัดแย้งกับแนวทางทฤษฎีพอเพียง ที่เน้นการสร้างพื้นฐานของความพอมี พอใช้ในครัวเรือนให้มีความมั่นคงทางอาหารก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่

โดยหากพิจารณาในมิติเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ

การนำเสนอการทำเกษตรผสมผสานแก่เกษตรกรนาร่องในติมอร์ฯ โดยวิธีการทำเกษตรแบบใหม่ ควบคู่กับการเลี้ยงสัตว์ และประมง สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมได้ นอกจากนี้ ยังสามารถส่งเสริมให้เกษตรกรบริโภคอาหารหลากหลายมีโภชนาการที่ดี

2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม

โดยที่ที่ผ่านมามีติมอร์ฯ ผ่านภัยสงครามมาเป็นเวลานานและเพิ่งรับเอกราชอย่างเต็มตัวเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 และยังมีปัญหาทางการเมืองมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ทำให้ประชาชนมีการโยกย้ายถิ่นฐาน และอยู่อย่างกระจัดกระจายและด้วยความหลากหลายชาติพันธุ์ มีความรักพวกพ้อง มีความเคารพในระบอบอาวุโส มีระบบเครือญาติที่แข็งแกร่ง จึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรไม่มีการรวมตัวกัน ไม่มีการแบ่งปันความรู้แก่ชุมชนกลุ่มอื่นๆ

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง และการโยกย้ายถิ่นฐาน ทำให้เกษตรกรไม่ตระหนักถึงความสำคัญในการรักษาสิ่งแวดล้อม

4.2 สรุปสมมติฐานการศึกษา

สมมติฐาน “โครงการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบ ตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีการประยุกต์แนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินงานโครงการ แต่มีปัญหาและอุปสรรค ที่ทำให้ผลลัพธ์โครงการไม่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

ผลการศึกษาพบว่า โครงการฯ มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานโครงการ คือ การแนะนำการทำเกษตรผสมผสาน ควบคู่กับการเลี้ยงสัตว์ และเลี้ยงปลาน้ำจืด แต่มีข้อค้นพบที่ไม่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลายประการคือ (1) เกษตรกรให้

ความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของครอบครัว แต่ไม่คำนึงถึงการรักษาสິงแวดล้อม และการพึ่งพากันในชุมชน (2) ไม่มีการรวมกลุ่มเกษตรกร (3) ไม่ตระหนักถึงการรวมตัวกันเป็นชุมชนเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาสังคม เช่น ยาเสพติด และ สิ่งแวดล้อม (4) ยังไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง (5) มีวัฒนธรรมอยู่บนพื้นฐานของการรักพวกพ้อง ญาติสนิท จึงทำให้การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ถูกจำกัดเฉพาะในเครือญาติ (6) รัฐบาลไทยสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานโครงการทั้งหมด รวมทั้งวัสดุ อุปกรณ์แก่เกษตรกร จึงยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า เมื่อโครงการสิ้นสุดลงแล้ว เกษตรกรจะสามารถพึ่งพาตนเองได้ (7) เกษตรกรยังต้องการทำการเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้เป็นลำดับแรก ซึ่งขัดแย้งกับแนวทางทฤษฎีพอเพียง ที่เน้นการสร้างพื้นฐานของความพอมี พอใช้ในครัวเรือนให้มีความมั่นคงทางอาหารก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ ดังนั้น ผลการศึกษานี้จึงสนับสนุนสมมติฐานดังกล่าว

4.3 ข้อเสนอแนะ

4.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โดยที่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศติมอร์ฯ อยู่ในภาคเกษตรกรรม และเพื่อให้ประชาชนส่วนใหญ่ดังกล่าวสามารถทำอาชีพเกษตร ที่มีรายได้ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

4.3.1.1 การพัฒนาเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร

- 1) ส่งเสริมให้เกษตรกรมีองค์ความรู้ด้านการผลิต และด้านการจัดการผลผลิต
- 2) ส่งเสริมองค์ความรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตร เพื่อสามารถให้คำแนะนำแก่เกษตรกรได้
- 3) ให้มีการขยายการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ระยะที่ 2 เพื่อให้เกิดผลลัพธ์โครงการในวงกว้าง

4.3.1.2 การพัฒนาการผลิตให้มีความสำคัญกับการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการ

- 1) ลดต้นทุนการผลิต เน้นการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม หรือการจัดการปัจจัยการผลิตต่างๆ ทั้งเรื่อง พันธุ์ ปุ๋ย และเครื่องจักรกลเกษตร
- 2) ให้มีมาตรฐานสินค้า โดยการสนับสนุนให้เกษตรกรมีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานสากล เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีความปลอดภัยต่อการบริโภค
- 3) ความมั่นคงทางอาหาร โดยส่งเสริมการผลิตพืชอาหารที่หลากหลาย เพื่อให้เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ ไม่ต้องพึ่งพาการนำเข้า และให้ประชาชนมีโภชนาการที่ถูกต้อง
- 4) เกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมให้เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้สอดคล้องกับการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- 5) พัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการเพิ่มมูลค่า รวมถึงการส่งเสริมการผลิตสินค้าใหม่ๆ ให้มีประสิทธิภาพ

4.3.1.3 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยสนับสนุน โดยการ

- 1) มีการจัดการแหล่งน้ำ เพื่อบรรเทาอุทกภัยและภัยแล้ง รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำในภาคเกษตร
- 2) จัดที่ดินทำกินให้เกษตรกร ที่ไม่มีที่ดินทำกิน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพ

4.3.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ

- 1) จัดเวทีให้ความรู้ความเข้าใจในระบบงานส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทย แก่ผู้บริหารชุดใหม่ที่กระทรวงเกษตรและประมง กรุงเทพฯ เนื่องจากผู้ที่ดำรงตำแหน่งเกี่ยวข้องกับงานส่งเสริมการเกษตรนั้นย้ายมาจากส่วนภูมิภาคและยังไม่รับทราบนโยบายของรัฐบาลชุดเก่า
- 2) สนับสนุนการสร้างวิทยากรวิชาเฉพาะด้าน (Trainer) ในกระทรวงเกษตรและประมง
- 3) ให้มีกิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะ ให้แก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับพื้นที่ (Suco Extension) เพิ่มขึ้น
- 4) ให้ความรู้และความเข้าใจแนวทางการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพิ่มเติมแก่เกษตรกร Alex เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรอื่นๆ
- 5) ให้ความรู้และส่งเสริมกิจกรรมการรวมกลุ่มสมาชิกเกษตรเพิ่มขึ้น
- 6) ให้มีการติดตามและประเมินผลโครงการร่วมกันสองฝ่าย โดยระบุเป็นลายลักษณ์อักษรในเอกสารโครงการ
- 7) สร้างความรู้สึกในการเป็นเจ้าของโครงการแก่ฝ่ายติมอร์ฯ โดยให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการในทุกระดับมากขึ้น

บรรณานุกรม

หนังสือ

สุเมธ ตันติเวชกุล. ใต้เบื้องพระยุคลบาท. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2549.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมวิชาการเกษตร. เกษตรผสมผสานตามทฤษฎีใหม่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

http://www.polpattana4.net/News_update/administrator/modules/mod_photo/Doc/course-02.pdf [กรกฎาคม 2559].

วิกิพีเดีย. ประเทศติมอร์-เลสเต. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [https://th.wikipedia.org/wiki/ประเทศติมอร์ เลสเต](https://th.wikipedia.org/wiki/ประเทศติมอร์_เลสเต) [พฤษภาคม 2559].

สถาบันไทยพัฒน์. มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. [ออนไลน์]. 2559.

แหล่งที่มา: <http://www.sufficiencyeconomy.com> [กรกฎาคม 2559].

ส่วนประเมินผล สนผ. กรมประชาสัมพันธ์. CIPP. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

http://hq.prd.go.th/plan/ewt_dl_link.php?nid=3034 [กรกฎาคม 2559].

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.

แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง. [ออนไลน์]. 2552. แหล่งที่มา:

<http://www.rdpb.go.th/RDPB/front/SufficiencyEconomy.aspx?p=4>.

Sustainable Development Knowledge Platform. [Online]. Available from:

<http://sustainabledevelopment.un.org> [2016, July].

UNDP. Human Development Lifetime Achievement Award, His Majesty King Bhumibol

Adulyadej of Thailand. [Online]. 2006. Available from:

www.undp.org/content/dam/thailand/docs/King_leaflet_EN.pdf [2016, May].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
งบประมาณโครงการ

รวมงบประมาณโครงการทั้งสิ้น 11,693,394.94

งบประมาณปี 2553

งบประมาณ	งบประมาณ ที่จัดสรร	งบประมาณ ที่เบิกจ่าย	งบประมาณ คงเหลือ
ค่าใช้จ่ายผู้เชี่ยวชาญ (นายชยพัทธ์ โภควัฒนา) ไป ปฏิบัติงานที่ติมอร์-เลสเต ในการสำรวจข้อมูลเชิงลึก เพื่อวางแผนและจัดทำหมู่บ้านต้นแบบฯ ระหว่างวันที่ 14-26 ส.ค. 53	367,000.-	289,638.57	77,361.43
ค่าวัสดุ อุปกรณ์	61,000	61,000	-
หลักสูตร Study Visit Programme on Agricultural Extension for 6 National Directors ระหว่างวันที่ 18-29 ก.ย. 53	426,605.43	426,605.43	-
ค่าใช้จ่ายผู้เชี่ยวชาญ (นายชยพัทธ์ โภควัฒนา) ไป ปฏิบัติงานที่ติมอร์-เลสเต ระหว่างวันที่ 20 พ.ย.-24 ธ.ค. 53	681,000	285,781.78	395,218.22
รวม	1,535,605.43	1,063,025.78	472,579.65

งบประมาณปี 2554

งบประมาณ	งบประมาณ ที่จัดสรร	งบประมาณ ที่เบิกจ่าย	งบประมาณ คงเหลือ
หลักสูตร Principal of Marine Finfish Culture ให้แก่ จนท. ก.เกษตรติมอร์-เลสเต จำนวน 8 ราย ระหว่าง 31 ม.ค.-23 ก.พ. 54	1,398,152.55	1,398,152.55	-
ค่าใช้จ่ายในการจัดฝึกอบรม/ดูงานหลักสูตร ด้านการ ส่งเสริมการเกษตรและพัฒนากการเกษตรยั่งยืน สำหรับผู้บริหาร และ จนท.ปฏิบัติการ จำนวน 10 ราย ระหว่างวันที่ 13 ก.พ.-12 มี.ค. 54	1,220,402.00	1,019,010.91	201,391.09
ค่าจัดส่ง ผชช.กรมส่งเสริมการเกษตร (นายชยพัทธ์ โภ ควัฒนา และ นายบุญศรี อ่อนละอ) ไปปฏิบัติงาน ณ ติมอร์-เลสเต ระหว่าง 30 ก.ค.-25 ก.ย. 54	755,480	705,180	50,300
ค่าจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีระดับหมู่บ้านใน ติมอร์-เลสเต จำนวน 1 ศูนย์	65,000.00	65,000.00	-
รวม	3,439,034.55	3,187,343.46	251,691.09

งบประมาณปี 2555

งบประมาณ	งบประมาณ ที่จัดสรร	งบประมาณ ที่เบิกจ่าย	งบประมาณ คงเหลือ
หลักสูตร Fishery Post Harvest Technology ให้แก่ จันท. ก.เกษตรติมอร์-เลสเต จำนวน 6 ราย ระหว่างวันที่ 4-21 ก.พ. 55	688,303.37	688,303.37	
หลักสูตร Conservation and Management of the Coastal Resources ให้แก่ จันท. ก.เกษตร ติมอร์-เลสเต จำนวน 10 ราย ระหว่างวันที่ 1-13 เม.ย. 55	915,011.34	915,011.34	
หลักสูตร Coastal Navigation Training Program ให้แก่ จันท-ก.เกษตรติมอร์-เลสเต จำนวน 10 ราย 13-24 พ.ค. 55	782,132.90	782,132.90	
รวม	2,385,447.61	2,385,447.61	

งบประมาณปี 2556

งบประมาณ	งบประมาณ ที่จัดสรร	งบประมาณ ที่เบิกจ่าย	งบประมาณ คงเหลือ
หลักสูตร Visit on Agricultural Extension ให้แก่ เจ้าหน้าที่ติมอร์-เลสเต จำนวน 10 ราย ระหว่างวันที่ 3-17 มีนาคม 56	1,203,698.00	840,179.06	363,518.94
ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปปฏิบัติงานของผู้เชี่ยวชาญ ไทย (บุญศรีและชยพัทธ์) ระหว่างวันที่ 1 ต.ค.-18 พ.ย.55	320,563.66	320,563.66	
รวม	1,524,261.66	1,160,742.72	363,518.94

งบประมาณปี 2557

งบประมาณ	งบประมาณ ที่จัดสรร	งบประมาณ ที่เบิกจ่าย	งบประมาณ คงเหลือ
ค่าวัสดุอุปกรณ์ในการจัดฝึกอบรม 3 หลักสูตร ระหว่าง พ.ค.-ต.ค. 57 ณ ศูนย์เรียนรู้ (หลักสูตร Post-harvest handling and food processing, Self-sufficient farming , Extension methodology	693,780	570,780	123,000
ค่าใช้จ่ายของผู้เชี่ยวชาญไทย 3 คน และอาสาสมัคร จำนวน 1 คน	2,035,720	1,764,884.77	270,835.23
ค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อจักรยานยนต์ฮอนด้า เพื่อ อำนวยความสะดวกให้แก่ ผู้เชี่ยวชาญและ อาสาสมัครไทยที่ไปปฏิบัติงานในโครงการ	63,000	63,000.	
ค่าวัสดุ อุปกรณ์	150,000	150,000	
รวม	2,942,500	2,548,664.77	393,835.23

งบประมาณปี 2558

งบประมาณ	งบประมาณ ที่จัดสรร	งบประมาณ ที่เบิกจ่าย	งบประมาณ คงเหลือ
ค่าใช้จ่ายในการขยายระยะเวลาการปฏิบัติงานของ นายชิตตัม สะแต ณ เมืองเฮร่า ติมอร์-เลสเตระหว่าง 17 มิย-28 พย 58	340,705.60	340,705.60	-
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาเสริมสร้าง คุณภาพชีวิต (ซื้อปลาแม่พันธุ์ และแม่พันธุ์พันธุ์	25,000	25,000	-
หลักสูตร Training of Trainer เจ้าหน้าที่ส่งเสริม เกษตร 15 ราย ระหว่างวันที่ 21 กค-29 สค 58	1,298,750	982,465	316,285
รวม	1,664,455.60	1,348,170.60	316,285

ภาคผนวก ข
ภาพการดำเนินงานโครงการ

การปลูกผักบุ้ง

ปี พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012) ปี พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012)

ปี พ.ศ. 2557 (ค.ศ. 2014) กันยายน พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015)

กันยายน พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) กันยายน พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015)

การปลูกผักบุ้ง แต่เดิมเกษตรกรปล่อยพื้นที่เกษตรว่างเปล่าหลังการทำนา ภายหลังจากเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญไทย ทำให้มีการปลูกผักบุ้งหลังการทำนา โดยใช้เมล็ดพันธุ์ผักบุ้งของไทย

ที่มาภาพ: พ.ศ. 2555 และ 2557 จากผู้เชี่ยวชาญโครงการ

พ.ศ. 2558 จากการไปติดตามโครงการโดยอธิบดีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ

การปลูกผักกวางตุ้ง

ปี พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012) ปี พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2013)

ปี พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2013) ปี พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2013)

ปี พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2013) ปี พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2013)

การปลูกผักกวางตุ้ง เป็นผักสวนครัวอีกหนึ่งชนิดหนึ่งที่เป็นที่นิยมในติมอร์เป็นอย่างมาก แรกเริ่มมักมีการปลูกอย่างไม่เป็นระบบ มีลักษณะกระจายไปตามพื้นที่เพาะปลูก ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความรู้ในการปลูกแบบหว่านในระดับทางที่มีความเหมาะสม สามารถปลูกผักได้อย่างเป็นระบบ

ที่มาภาพ: จากผู้เชี่ยวชาญโครงการ

การทำบ่อเลี้ยงปลา

ปี พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2013) ปี พ.ศ. 2557 (ค.ศ. 2014)

ปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015)

การทำบ่อปลา ผู้เชี่ยวชาญได้ถ่ายทอดความรู้การขุดบ่อปลาสำหรับเลี้ยงปลาน้ำจืด(ปลานิล) ในพื้นที่เกษตรของเกษตรกรนาร่อง (นาย Alex) เพื่อเป็นแหล่งอาหารโปรตีน และยังสามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้ง

ที่มาภาพ: พ.ศ. 2556 และ 2557 จากผู้เชี่ยวชาญโครงการ
พ.ศ. 2558 จากการไปติดตามโครงการโดยอธิบดีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ

การเพาะปลูกเห็ด

ปี พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012)

ปี พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2013)

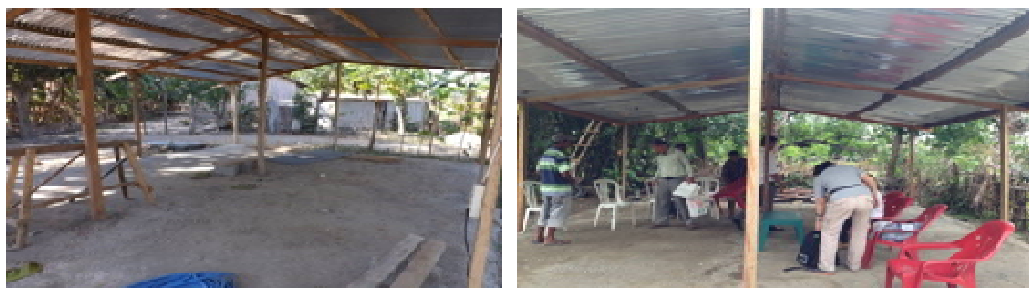

การเพาะเห็ด มีการถ่ายทอดความรู้ในการปลูกเห็ดนางฟ้าให้แก่เจ้าหน้าที่ เพื่อให้สามารถไปถ่ายทอดความรู้ให้ชาวบ้านได้

ที่มาภาพ: จากผู้เชี่ยวชาญโครงการ

การสร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงหมู่บ้านเฮรา

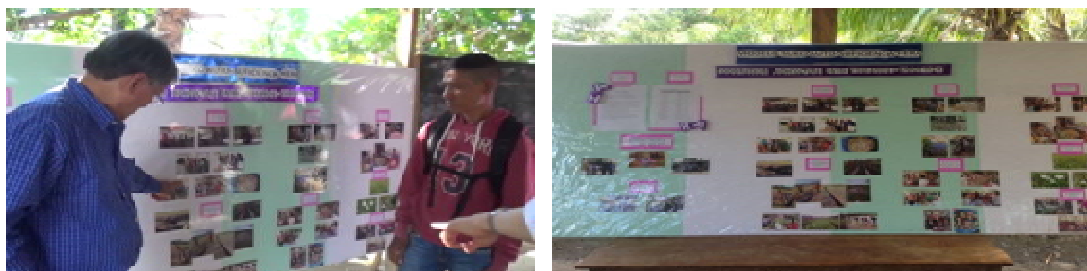
ปี พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012) ปี พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012)

ปี พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012) ปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2013)

ปี พ.ศ. 2557 (ค.ศ. 2014)

การสร้างศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยเป็นศูนย์ที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อใช้สำหรับพบปะเกษตรกร และ นักวิชาการเกษตร โดยมีอุปกรณ์ในการเรียนรู้เชิงข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร ที่ใช้ในการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง

ที่มาภาพ: จากผู้เชี่ยวชาญโครงการ

การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

ปี พ.ศ. 2557 (ค.ศ. 2014)

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และขับไล่แมลงโดยวัสดุจากธรรมชาติ เพื่อใช้ในกิจกรรมทางการเกษตรของสมาชิกทั้งหมด การทำน้ำหมักชีวภาพโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพสูง การบำรุงดินเพื่อเพิ่มธาตุอาหารและลดการใช้สารเคมี

ที่มาภาพ: จากผู้เชี่ยวชาญโครงการ

การแปรรูปอาหาร

ปี พ.ศ. 2557 (ค.ศ. 2014)

การแปรรูปอาหาร เป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรรู้จักใช้ประโยชน์จากวัตถุดิบในท้องถิ่น โดยให้เรียนรู้เกี่ยวกับการแปรรูปอาหาร ถนอมอาหาร ทั้งนี้ เพื่อเก็บไว้บริโภคและสามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร โดยมีการอบรมความรู้ด้านการแปรรูปอาหารให้แก่เจ้าหน้าที่ เช่น การทำน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น ซอสพริก ซอสมะเขือเทศ มะเขือเทศแช่อิ่ม ข้าวตัง กล้วยฉาบ ขนมตาล ข้าวเกรียบมะละกอ ข้าวเกรียบฟักทอง และถั่วลิสงแผ่นทอด เป็นต้น

ที่มาภาพ: จากผู้เชี่ยวชาญโครงการ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

นางอรุณี ไหม่ม

ประวัติการศึกษา

- รัฐศาสตรบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- Master of Arts (Development Administration)
The Australian National University (ANU)

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2534

เจ้าหน้าที่วิเทศสหการ 3
กรมวิเทศสหการ สำนักนายกรัฐมนตรี

ตำแหน่งปัจจุบัน

นักวิเทศสหการชำนาญการพิเศษ
ส่วนให้ความร่วมมือกับต่างประเทศ 1
กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ
กระทรวงการต่างประเทศ